UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013–2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Renata Horáčková

Predikce a prevence specifických poruch učení v předškolním věku se zaměřením na oblast grafomotoriky

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: Doc. PaedDr. Marie Kocurová,Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2013-2015

DIPLOMA THESIS

Renata Horáčková

Anticipation and prevention of specific learning disorders at preschool age focused on the area of graphic–motor activity

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 20. února 2015 *Renata Horáčková*

Poděkování

Chtěla bych velmi poděkovat vedoucí mé diplomové práce Doc. PaedDr. Marii Kocurové, Ph.D. za odborné konzultace a trpělivost. A všem zúčastněným, kteří se podíleli na testování.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá velmi rozšířenou problematikou specifických poruch učení. Věnuje se především prevenci specifických poruch učení v předškolním věku a dále konkrétními preventivními programy pro tento věk se zaměřením na oblast grafomotoriky. Praktická část rozebírá deficity dílčích funkcí u předškolních dětí, které by mohly být predikcí specifických poruch učení.

Klíčové pojmy

Deficity dílčích funkcí, dysgrafie, dyslexie, dysortografie, grafomotorika, predikce, prevence, předškolní věk, specifická porucha učení, testy.

Annotation

This dissertation work deals with very expanded issues of specific learning disorders. This work mainly pays attention to prevention of specific learning disorders at preschool age and concrete prevention programs for this age. Father away it folows up graphic motor activity. The practical part analyses deficits of partial functions of preschool children, who could be anticipation of specific learning disorders.

Key words

Deficits of partial functions, dysgraphia, dyslexia, dysortography, graphic motor activity, prediction, pre-school age, prevention, specific learning disorders, tests.

OBSAH

ÚVOD 9
1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU 11
1.1 Předškolní vzdělávání 12
1.2 Školní zralost a připravenost 13
1.3 Školní nezralost a odklad školní docházky 16
1.4 Diagnostika školní zralosti 17
2 SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ 19
2.1 Etiologie SPU 19
2.2 Pojetí SPU 21
2.3 Klasifikace SPU 22
2.4 Charakteristika SPU 22
2.5 Deficity dílčích funkcí 24
2.5.1 Schopnosti a dovednosti potřebné pro budoucí čtení a psaní 24
2.6 Predikce specifických poruch učení v předškolním věku 27
2.7 Prevence SPU 29
2.8 Preventivní programy 30
2.8.1 MDS – Metoda dobrého startu 31
2.8.2 HYPO 32
2.8.3 MAXÍK 33
2.8.4 KUMOT 34
2.8.5 Nebojte se psaní 35
3 GRAFOMOTORIKA 37
3.1 Motorika 37
3.1.1 Hrubá motorika 38
3.1.2 Jemná motorika 38
3.2 Grafomotorický vývoj 39
3.3 Lateralita 44
3.4 Ergonomie psaní 44
4 PRAKTICKÁ ČÁST 47
4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu 47
4.2 Výzkumné otázky 47
4.3 Druh a metody výzkumu 47
4.4 Výzkumný vzorek 53
4.5 Výsledky a jejich interpretace 53
4.6 Shrnutí praktické části 72

ZÁVĚR **78**
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ **79**
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ **82**
SEZNAM PŘÍLOH **82**

ÚVOD

Tématem diplomové práce je „Predikce a prevence specifických poruch učení v předškolním věku s ohledem na oblast grafomotoriky.“

V současné době výzkumy a praxe dokládají, že již v předškolním období můžeme specifické poruchy učení (dále SPU) do budoucna omezit, nebo jim i předejít. Což je samozřejmě pro dítě v tomto věku nejjednodušší a zároveň nejefektivnější. Již v předškolním věku je predikce deficitů dílčích funkcí znatelná a pomocí cílených nápravných cvičení ji můžeme eliminovat ještě před zahájením školní docházky a tím mj. zaručit dítěti radostnější školní výuku. Není možné v tomto věku SPU diagnostikovat, to je s jistotou možné až ve druhé třídy ZŠ.

V období předškolního věku je primární aktivitou dětí hra. B. Sindelarová velmi zasvěceně ve své knize píše že: *„už nikdy v našem životě se nenaučíme v tak krátké době tolik, co jsme se naučili od našeho narození do nástupu školy. Ve srovnání s tím, co se naučíme v prvních letech našeho života, je všechno ostatní (čtení, psaní a počítání nebo později to, co potřebujeme v našem zaměstnání) daleko méně než tato dětská hra“* (B. Sindelarová, 1996, s. 3). Tohoto poznatku lze využít právě při prevenci SPU, kdy děti zábavnou, nenásilnou formou mohou předcházet specifickým poruchám učení. Naopak dítě školního věku, s již diagnostikovaným SPU, je ve škole frustrováno svojí neúspěšností a následná reedukace je často náročná.

Tato práce se bude věnovat tématu SPU s ohledem na grafomotoriku, která je pro raného školáka neméně důležitá.

Cílem práce je zjistit, jaké deficity dílčích funkcí jsou u předškolních dětí rozšířené a jaký vliv v této problematice hraje grafomotorika.

Dílčím cílem práce je popsat preventivní programy pro předškolní děti s predikcí SPU, které by měly pomoci zbavit se deficitů dílčích funkcí.

Teoretická část se skládá ze tří kapitol.

V první kapitole je charakterizováno předškolní období dítěte, jeho vývoj v oblasti poznávacích procesů, emoční vývoj, vývoj hrubé a jemné motoriky. Dále se zabývá diagnostikou školní zralosti.

Ve druhé kapitole jsou rozpracována témata týkající se specifických poruch učení, prevence a predikce SPU v předškolním věku, deficity dílčích funkcí, preventivními programy pro předškolní děti.

Třetí část se věnuje grafomotorice, její důležitosti a možnosti tréninku. Nedílnou součástí grafomotoriky je také ergonomie psaní, která je pro předškolní dítě nezbytná.

Praktická část se věnuje výzkumu deseti předškolních dětí, které prošly několika testy. Na základě testů se zjišťuje, v čem děti mají největší problémy a čemu by se měly věnovat před nástupem školní docházky. Aplikováním poznatků by se mohlo předejít vznikajícím problémům ve školním prostředí.

Součástí práce jsou přílohy s ukázkami konkrétních testů.

1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Předškolní období je jedním z nejzajímavějších vývojových období člověka. Jde o dobu neutuchající aktivity tělesné i duševní, velkého zájmu o okolní jevy, ale hlavně je to období her. Říčan (2004) nazývá toto období obdobím kouzelným a také *„obdobím, kdy se kladou základy socializace"*(Říčan, 2004, s. 119).

„Předškolní věk lze chápat jako vývojové období dítěte od dovršení třetího roku po vstup do školy, tzn. do dovršení šestého věku života. Hlavní činností předškolního je hra. V tomto věkovém období dítě zpravidla navštěvuje mateřskou školu, která jej postupně připravuje na vstup do školy. Základem zůstává rodinná výchova, na níž mateřská škola staví a která napomáhá dalšímu rozvoji dítěte" (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 196).

Podle Langmeiera (1983) předškolní věk v širším slova smyslu trvá od narození až po začátek školní docházky, v užším slova smyslu je předškolní období věkem „mateřské školy". Nebylo by ale správné vnímat předškolní období jen z tohoto úhlu pohledu vzhledem k tomu, že některé děti do mateřské školy vůbec nechodí a také proto, že základ výchovy stále zůstává v rodině, na níž mateřská škola účelně staví a napomáhá v rozvíjení dítěte.

Období předškolního věku je provázeno pozoruhodnými tělesnými změnami, rozvojem pohybových funkcí, v poznávacích procesech, ve společenském i citovém vývoji, a v neposlední řadě se v tomto období rozvíjí řeč (Klenková, Kolbábková 2003). Šestileté dítě by mělo mluvit po stránce artikulační již správně, mělo by mluvit v souvětích, nejvíce z mateřské školy znát říkanky, písničky a pohádky. V období od pátého roku se již začíná připravovat do školních lavic, je více samostatnější, ale přeci jen potřebuje ještě individuální vedení. Pozornost je v tomto období již trvalejší a aktivnější.

Dalo by se říci, že období předškoláka je jedno z nejšťastnějšího období v životě většiny dětí, ale s tím samozřejmě souvisí i to, že je to období velmi náročné až zlomové pro vývoj dětské psychiky. Hra je vlastně hlavní činností v životě předškolního dítěte, jejím prostřednictvím se dítě začleňuje do kolektivu vrstevníků, učí se komunikovat a spolupracovat s ostatními (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Hru můžeme dělit:

- Instinktivní – experimentační, lokomoční, lovecké, obranné, sexuální, sběratelské

- Senzomotorické – motorické, sluchové, zrakové
- Intelektuální – námětové, napodobivé, fantastické, konstruktivní, skládací, kombinační
- Kolektivní – soutěživé, pospolité, rodinné, stolní

Dítě si vybírá hru dle oblíbenosti typu hry, dle tohoto se dá určit, k čemu bude mít v budoucnu ve vývoji předpoklady. Dítě by v tomto věku mělo mít možnosti hrát si dostatečně a spontánně (Šulová, 2004).

1.1 Předškolní vzdělávání

„Pedagogika předškolního věku je jednou z oblastí teorie a výzkumu obecné pedagogiky a má svůj vědecký základ vymezený výchovou a vzdělávacími procesy, jejichž středem je dítě předškolního věku“ (Průcha, Koťátková, 2013, s. 49)

V předškolním období je dítě otevřené k poznávání všeho nového. Již Jan Ámos Komenský ve své knize Informatorium školy mateřské vyzdvihl nutnost systematické předškolní výchovy. Hlásal, že se dětem musí věnovat maximální pozornost, dbal na individualitu dětí – na porozumění jejich potřebám a zvláštnostem. Komenský už tenkrát věděl, že vše záleží na dobrém začátku a jeho moudrá slova platí stále (Komenský, 1884).

V mateřské škole již probíhá systematická a organizovaná edukace, děti jsou připravované na nelehké životní situace. Výchova i výuka se samozřejmě vedena formou hry, děti mají být v mateřských školách šťastné a spokojené.

„Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně-pedagogickou péči dětem se speciálně vzdělávacími potřebami.“ (Těthalová, 2012, s. 14)

V mateřské škole už by se měly odhalovat silné a slabé stránky dítěte, silné stránky se mají dále rozvíjet a slabé stránky už v tomto období začít rozvíjet. Je dokázáno, že se dobrou prevencí se dá předejít mnoha problémům v budoucnu.

1.2 Školní zralost a připravenost

„Školní zralost v pedagogicko-psychologickém pojetí znamená takový stav (tělesný, psychický, emoční) ve vývoji dítěte, který mu umožňuje adaptovat se na podmínky požadavky školního prostředí.“ (Průcha, Koťátková, 2013, s.118)

Langmeier shrnul školní zralost jasně: „*Za školní zralost budeme považovat takový stav somato-psycho-sociálního vývoje dítěte, který: 1. je výsledkem úspěšně dovršeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství, 2. Je vyznačen přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je doprovázen pocitem štěstí dítěte, 3. Který je současně dobrým předpokladem budoucího úspěšného školního výkonu a sociálního zařazení.* (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 104)

Školní zralost se zabývá:

- kognitivní složkou – rozvoj vnímání, představivosti, pozornosti, paměti, myšlení
- emocionálně-sociální složkou – nová role školáka, schopnost respektovat pravidla, způsoby komunikace s ostatními
- pracovní složkou – jak je dítě schopné vydržet u zadaných úkolů, jak je zvládá
- somatickou složkou – zdravý vývoj dítěte po tělesné stránce s ohledem na jeho CNS

Psychologický slovník uvádí, že školní zralost je *„způsobilost dítěte absolvovat školní vyučování, předpokládá rozvoj jazyka a myšlenkových operací, schopnost aktivní pozornosti a soustředění, též určitou úroveň sociálních dovedností, předčasné zařazení do vyučování může mít za následek ztrátu sebedůvěry, neurotizaci a regresi.“*(Hartl, Hartlová 2000, s 708)

Psychologická diagnostika se zaměřuje na hodnocení školní zralosti, pedagogická hodnotí dítě z pohledu školní připravenosti Šturma (in Říčan, Krejčířová 1997) říká, že při posuzování připravenosti na školu vzniká úzká spolupráce mezi psychologem, dětským lékařem, učitelkami mateřské školy, event.. dalšími odborníky (neurolog, psychiatr, foniatr, logoped, speciální pedagog).

Školní připraveností se zabývá (Goleman in Bednářová, Šmardová, 2011, s.2), tvrdí, „že školní připravenost závisí na nejzákladnější ze všech znalostí – na znalosti, jak se učit, což závisí na těchto aspektech:

1. sebevědomí – dítě by mělo mít pocit, že plně kontroluje a dokáže zvládnout svoje pohyby, chování i okolní svět. Mělo by být přesvědčeno, že když se do něčeho pustí, setká se jeho snaha s úspěchem a dospělí mu v případě potřeby pomohou.
2. Zvídavost – pocit, že je dobré a zajímavé dovídat se nové věci a že učení je příjemné
3. Schopnost jednat s určitým cílem – přání i schopnost ovlivňovat dění a jednat vytrvale. To souvisí s uvědomování si vlastních schopností.
4. Sebeovládání - schopnost přizpůsobovat a ovládat vlastn chování způsobem odpovídajícím věku, smysl pro vnitřní sebekontrolu
5. Schopnost komunikovat – přání a schopnost si prostřednictvím slov vyměňovat myšlenky, pocity a představy. Tato vlastnost úzce souvisí s důvěrou dítěte v lidi kolem sebe a s příjemnými pocity plynoucími z činnosti sdílené s ostatními dětmi nebo s dospělými.
6. Schopnost spolupracovat – a nalézt při společné činnosti rovnováhu mezi vlastními potřebami a potřebami ostatních“.

Dle Bednářové, Šmardové (2012) by měl zralý předškolák splňovat tato kritéria:

- **přiměřený tělesný vývoj a dobrý zdravotní stav -** posuzuje pediatr

- **vizuomotorika a grafomotorika:**
  - správně drží psacího/kreslícího náčiní, kreslí plynule
  - zvládne postavu člověka i s detaily, dům, zvíře, strom nebo auto apod.
  - zvládne napodobení nebo obtažení různých tvarů, čar a klikyháků
  - při kreslení již nestřídá ruce –vyhraněná lateralita

- **řeč:**
  - výslovnost bez větších nedostatků (popř. logopedická náprava), mluví ve větách, dokáže smysluplně vyjádřit myšlenku, mluví gramaticky správně, používá i minulý a budoucí čas, rozliší jednotné a množné číslo
  - zná své jméno a příjmení, jména rodičů a sourozenců, kamarádů, případně svoji adresu - pojmenuje běžné věci na obrázku, dokáže je popsat, umí nadřazené pojmy – ovoce – jablko, hruška, třešeň, zná hlavní
  - zvládá tvořit protiklady, pozná a pojmenuje nesmysl, přiřadí, co k sobě patří
  - dokáže se naučit básničku, písničku, povypráví krátký příběh

- **sluchové a zrakové vnímání:**
    - rozliší základní barvy, pojmenuje je, přiřadí odstíny barev
    - umí rozlišit obrázek na pozadí, umí sledovat čáru mezi ostatními liniemi (bludiště, spojovačky), složí obrázek z několika částí (jednoduché puzzle)
    - najde v řadě odlišný obrázek, pozná shodné a odlišné dvojice, pozná shodu nebo rozdíl u obrázků, které jsou stranově obrácené podle svislé i vodorovné osy – důležité pro nácvik čtení
    - určí první písmenko ve slově, najde slovo, které začíná zadaným písmenem
    - rozliší stejná a různá slova lišící se jedním písmenem
    - vytleská slabiky ve slově
    - Zopakuje větu alespoň z 5 slov, naučí se básničku

- **vnímání prostoru a času:**
    - rozlišuje nahoře – dole, níž – výš, daleko – blízko, první – poslední atd.
    - chápe význam před, na, za, pod, vedle, mezi
    - začíná rozlišovat pravou a levou stranu
    - ví kdy je ráno, v poledne, večer a co k tomu patří
    - rozliší pojmy dříve a později, včera – dnes - zítra
    - začíná se orientovat ve dnech v týdnu, rozliší roční období a činnosti, které k nim patří

- **matematické představy:**
    - rozlišuje méně – více - stejně, kratší – delší, o 1 více – o 1 méně atd.
    - dokáže třídit předměty do skupin podle barvy, tvaru, použití, velikosti
    - pozná, co do skupiny nepatří
    - seřadí věcí prvků podle velikosti
    - napočítá do 5, chápe princip sčítání a odčítání (na prstech, předmětech)
    - pozná základní geometrické tvary

Pracovní předpoklady, návyky, osobnost dítěte:

- zvládne být a pracovat bez rodičů
- hraje si s kamarády, spolupracuje, umí se rozdělit, dodržuje pravidla hry, umí i prohrávat, zvládnout neúspěch
- vydrží u hry a práce, dokáže se soustředit

- respektuje autoritu (učitelku, rodiče, dospělé), umí pozdravit, poprosit, poděkovat
- odpovídá na otázky, naslouchá jiným, umí se dohodnout
- ukládá si věci do tašky, přihrádky, botníku, na věšák, na ramínko, pozná osobní věci, zapne a rozepne knoflík, zip, suchý zip, oblékne se a svlékne, zvládá sebeobsluhu
- dá pozitivní postoj ke škole, má zájem o poznání nových věcí, klade otázky
- dodržuje pravidla chování, podřídí se pokynům dospělého, i když je to pro něj nepříjemné, chápe nutnost řádu
- je schopné pracovat ve skupině dětí na společném cíli, zapojuje se do kolektivních her, dokáže ustoupit jinému dítěti (Bednářová, Šmardová, 2012

1.3 Školní nezralost a odklad školní docházky

Valentová (in Kollariková, Pupala, s. 221) popsala nejčastější důvody školní nepřipravenosti a odkladu školní docházky. Můžeme je rozdělit takto:

- děti výrazně retardované – jsou to děti, které nedosahují ve svém vývoji normy pro primární školu a později navštěvují školy speciální
- děti s mírně podprůměrně rozvinutými dispozicemi – to jsou děti s celkově pomalým tempem dozrávání a nižším stupněm rozvoje hlavně v kognitivní oblasti
- děti „klasicky“ nezralé – bez kvalitativní vývojové změny funkčních i morfologických charakteristik relevantních pro školu
- děti s nerovnoměrným vývojem jednotlivých psychických funkcí – nejčastější varianta odkladů školní docházky, - nižší úroveň grafomotoriky, snížená koncentrace pozornosti – což může být přechodnou záležitostí a vhodným procvičováním, lze tyto deficity napravit

Je vhodné, spíše přímo nezbytné v tomto období navštívit poradenské zařízení (PPP, SPC) které konkrétní problém odhalí a navrhne podpůrná opatření k nápravě.

Školní nezralost se vyznačuje několika znaky, které v budoucnu mohou zapříčinit selhání dítěte ve školním prostředí, a proto pedagogicko-psychologická poradna na žádost rodičů či učitelky MŠ dítě vyšetří a po té doporučí odklad povinné školní docházky. Jsou to například tyto důvody:

- menší vzrůst dítěte, velká nemocnost, závažná nemoc – celkově špatný zdravotní stav

- psychická nevyzrálost, logopedické vady ovlivňující porozumění řeči, opožděná grafomotorika, udržení velmi malé pozornosti, pracovní nevyzrálost, oslabení v percepčních funkcích
- emocionální a sociální labilita – strach z neznámého, stále ještě velká fixace na rodině (Bednářová, Šmardová, 2011)

Rizika předčasného nástupu do základního vzdělávání jsou významná pro další vzdělávání dítěte. Pokud je dítě fyzicky nezralé, může být ve škole často unavené a tím i častěji nemocné. Může se stát, že větší absencí získá pocit, že je znevýhodněné a tím ho učení přestává bavit. Dítě psychicky nezralé má problémy s motivací k učení, je vystresované z negativní zkušenosti s učením, které mu nejde. Takto nezralé dítě je neklidné, nesoustředěné, často má grafomotorické problémy a tímto získává odpor ke škole a často somatizuje. Dále citově nezralé dítě je úzkostné, bývá fixováno na rodiče. A ve škole pak velmi trpí. Všechny tyto tři typy školní nezralosti komplikují práci učitele a mají vliv na celý třídní kolektiv.

1.4 Diagnostika školní zralosti

Již učitelka v mateřské škole má možnost zjistit, zda je dítě zralé či není. V knize „Školní zralost“ od J. Bednářové a V. Šmardové velmi jednoduše a přehledně zjistí, zda má dítě předškolního věku problém v některé z dílčích funkcí, které jsou potřeba pro nácvik trivia v první třídě.

Odborníci v pedagogicko-psychologické poradně používají standardizované testy ke zjištění zralosti dětí, např.:

1. **Orientační test školní zralosti** – Kern- Jiráskův test – je velmi jednoduchý na zpracování, ale může ukázat na problémové oblasti, selhání v tomto testu nutně neznamená školní nezralost. Také se test nevěnuje verbálnímu projevu dítěte. V testu dítě a) kreslí mužskou postavu – zjišťuje lateralitu, grafomotoriku, b) napodobuje psací písmo – zjišťuje pracovní pozornost, c) obkresluje skupinu teček – zjišťuje přesnost, souhru ruka – oko.
2. **Edfeldtův reverzní test** – zjišťuje zrakovou analýzu, která je důležitá pro připravenost dítěte osvojit si dovednost čtení

3. **Prediktivní baterie obtíží ve čtení** (B. Lazarová dle A.Inizana) – tento test odhalí budoucí obtíže ve čtení a celkovou úspěšnost ve škole
4. **Test obkreslování** (Z. Matějček a M. Vágnerová) – v tomto testu kreslí dítě dle předlohy a hodnotí se vizuální vnímání, senzomotorická koordinace a jemná motorika.
5. **Test rizika poruch čtení a psaní** (Švancarová, Kucharská 2001) - v tomto testu je možno odhalit problémy s dovedností naučit se číst a psát již v předškolním věku.
6. **Zkouška znalostí předškolních dětí** (Matějček a kol.) – v tomto testu se zjišťují vědomosti dětí, které jsou výsledkem jejich zvídavosti a aktivity, ale též výsledkem vlivu sociálního prostředí jako zdroje informací. (Hadj Moussová, Duplinský a kol., 2002)

2 SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ

Specifické poruchy učení (dále SPU) byly objeveny na přelomu devatenáctého a dvacátého století, ale až teprve v padesátých letech se staly celosvětovým sociálním problémem. Musíme si uvědomit, že tyto poruchy opravdu existují, a že mají nepříznivý vliv na vzdělávací a osobnostní vývoj dítěte a posléze i dospělého jedince.

2.1 Etiologie SPU

Poslední dobou velmi rychle roste počet jedinců se specifickou poruchou učení, výzkumy uvádí, že u nás je to přibližně 2 – 4 %, a to třikrát častěji u chlapců.

Etiologie specifických poruch učení je velmi pestrá, výzkumy se zaměřují na speciálně pedagogické, psychologické, sociologické, neurofyziologické a lingvistické aspekty tohoto jevu. Díky tomu se specifické poruchy učení stávají interdisciplinárním tématem (Pokorná 1997).

Otakar Kučera (in Kocurová 2002, s. 101) třídí etiologické souvislosti SPU takto:

- drobné poškození mozku (LMD – příčiny encefalopatické) – anamnéza ukazuje na možné poškozené mozku v prenatálním, perinatálním a postnatálním období jedince – výskyt u 50% jedinců s SPU
- dědičnost (příčiny hereditární) – výskyt dorozumívacích poruch u příbuzných jedince s SPU – 20% případů
- kombinace LMD a dědičnosti – 15% jedinců s SPU
- neurotická nebo nejasná etiologie – výskyt u 15% jedinců s SPU

Výše uvedený Kučerův koncept etiologie SPU je již překonaný, pohledy na etiologii SPU se stále vyvíjejí a je třeba je průběžně sledovat.

Kocurová (2002. s. 101) k této problematice uvádí: *„o vlivu dědičnosti SPU málokdo pochybuje, existují výzkumy, které hovoří o ještě výraznějším zastoupení dědičných faktorů než udává Kučera. Vzhledem k tomu, že ale není jasné co je vlastně geneticky přenášeno,*

jestli samotné poruch nebo netypické funkce CNS, které se v podmínkách naší civilizace vyvinou v handicap, není možno dědičnost řadit mezi přímé příčinné etiologické faktory SPU.“

Jucovičová, Žáčková (2014) ve své knize tvrdí, že specifické vývojové poruchy učení jsou vrozené nebo získané v raném dětství. Vznikají poškozením v prenatálním, perinatálním nebo postnatálním období. Nějakou roli zde hraje i dědičnost, popř. kombinace obou případů. Také se uvádí souvislosti s lateralizací, s poruchou spolupráce mozkových hemisfér nebo i s neurohumorální činností mozku, případně s poruchami vývoje dítěte.

Další autorka, která se věnuje etiologii SPU je Litevka A. Lalajeva, která v publikaci Zelinkové (2009, s. 19-20) uvádí 4 příčiny vzniku specifických poruch učení: *„1) dyslexie fonematická vzniká jako následek nezvládnutého fonematického systému jazyka; 2) dyslexie optická se projevuje poruchami zrakové a zrakoprostorové analýzy, nediferencovaností představ o tvaru, poruchami zrakové paměti, prostorového vnímání a prostorové paměti; 3) dyslexie agramatická se projevuje nedostatečným osvojením gramatických forem, morfologických a syntaktických zobecnění; 4) dyslexie sémantická se projevuje nedostatečným chápáním smyslu čteného textu.“*

Angermaier (1972, In Pokorná, 1997) uvádí jako etiologické faktory tyto skupiny příčin: funkční nedostatky a deficity schopností; poruchy koncentrace a menší odolnost vůči námaze; nedostatečné vnější podmínky; konstituční nedostatky. Do první skupiny řadíme řečové problémy; problémy s artikulací; nižší úroveň inteligence; nižší úroveň verbální inteligence; snížená schopnost vizuální diferenciace; malá schopnost abstrakce. Ve druhé skupině jsou faktory jako jsou lenost; odklon pozornosti; nedostatečná schopnost koncentrace; nervozita; neklid; úzkost; klesající pracovní rytmus; hektický pracovní styl, dítě pracuje bez rozmyslu; nepříznivá motivace k učení atd. Faktory ve skupině nedostatečných vnějších podmínek dělí autor na další dvě podskupiny a to jednak na mimoškolní faktory a za druhé na faktory školní. Mezi faktory mimoškolní řadí zátěž a zanedbanost způsobenou nevhodnými poměry v rodině; ztráta odvahy, kterou způsobují neustálé výtky rodičů a v neposlední řadě také to, že dětem chybí pomoc a péče při domácí přípravě do školy. Ve skupině školních faktorů uvádí Angermaier např. roli outsidera ve třídě; časté absence ve škole nebo častá změna školy; dalším faktorem je situace, kdy učitel již předem očekává od žáka snížený výkon a neméně důležitým faktorem jsou metodické chyby a nedostatečné osobní nasazení učitele. Do konstitučních nedostatků jsou řazeny ty nedostatky, které

souvisejí se zdravotním stavem jedince. Autor uvádí např. poruchy sluchu a zraku; zdravotní problémy, při kterých se vyskytuje zvýšená únavnost a jiné poruchy; tělesný neklid a impulzivita; postižení mozku neznámého původu a také opožděný tělesný vývoj.

2.2 Pojetí SPU

Světová odborná literatura ještě plně nedokázala sjednotit a tudíž ani jasně definovat terminologii specifických poruch učení. Dočteme se o vývojových poruchách učení, specifických poruchách učení nebo také o specifických vývojových poruchách, všechny tyto termíny jsou nadřazeny již specializovanějším termínům, jako je dyslexie, dysgrafie, dysortografie a dyskalkulie, občas se také v naší literatuře objeví termíny dysmúzie, dyspinxie a dyspraxie, ale tyto termíny v zahraniční literatuře vůbec nenajdeme (Pokorná, 2010).

Dle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN) se začal mezi odborníky i laickou veřejností užívat termín specifické vývojové poruchy školních dovedností, kam řadíme jak poruchy učení, tak i poruchy chování.

Dnes můžeme tvrdit o specifických poruchách učení, že je to ***„nemoc dvacátého století“***. (Říčan, Krejčířová, 2006)

Historicky nejstarší a do výskytu nejčastější je dyslexie, kterou u nás popsal již v roce 1904 Heveroch a kterou Světová federace neurologická v 1968 v Dallasu definovala jako poruchu, která se *„projevuje neschopností naučit se číst, přestože se dítěti dostává běžného výukového vedení, má přiměřenou inteligenci a sociokulturní příležitost. Je podmíněna poruchami v základních poznávacích schopnostech, přičemž tyto poruchy jsou často konstitučního původu“* (Matějček, 1995, s. 22).

Matějček také ve své knize uvedl definici z roku 1980, která je zřejmě nejčastěji používána, je to definice expertů z USA:

„Specifické poruchy učení (SPU) jsou souhrnným označením různorodé skupiny forem poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabývání a užívání takových dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení psaní, matematické usuzování nebo počítání. Tyto poruchy jsou vlastní postiženému jedinci a předpokládají dysfunkci centrálního nervového systému. I když se porucha učení může vyskytnout souběžně s jinými formami postižení (jako např. smyslové vady, mentální retardace, sociální a emocionální poruchy)

nebo souběžně s jinými vlivy prostředí (např. kulturní zvláštnosti, nedostatečná nebo nevhodná výuka, psychogenní činitelé), není přímým následkem takových postižení nebo nepříznivých vlivů.“ (Matějček 1995, s. 24).

Zelinková ve své odborné knize Poruchy učení (2003) uvádí tyto základní pojmy. *Předpona dys-* znamená rozpor, deformaci. Z hlediska vývoje znamená dysfunkce funkci neúplně vyvinutou, zatímco afunkce je ztráta funkce již vyvinuté. Druhá část názvu poruchy je přejata z řeckého označení této dovednosti. Užívané pojmy pro specifické poruchy učení s předponou dys- jsou **dyslexie,** což je porucha osvojování čtenářských dovedností. U **dysgrafie** se jedná o poruchu osvojování psaní, **dysortografici** mají poruchu osvojení pravopisu, **dyskalkulie** označuje poruchu osvojování matematických dovedností. Dále je užíván pojem **dyspraxie** pro jedince s poruchou osvojování praktických dovedností a **dysmúzie** označuje poruchu v osvojování hudebních dovedností.

2.3 Klasifikace SPU

V roce 1993 byly v 10. revizi MKN (Mezinárodní klasifikace nemocí, aktualizované verzi k 1. 4. 2014) uvedeny v oddíle F 80 – F 89 Poruchy psychického vývoje a v části F 81 Specifické vývojové poruchy školních dovedností:

F 81.0 Specifické poruchy čtení

F 81.1 Specifické poruchy psaní a výslovnosti

F 81.2 Specifické poruchy počítání

F 81.3 Smíšená porucha školních dovedností

F 81.8 Jiná vývojová porucha školní dovedností

F 81.9 Vývojová porucha školních dovedností nespecifikované

2.4 Charakteristika SPU

Specifické poruchy učení můžeme rozdělit na čtyři hlavní „dys“:

1. **Dyslexie –** odvozeno z latinského lego, legere – číst, (termín dyslexie se často používá u poruch čtení i psaní, někdy i jako souhrn SPU) je specifická porucha čtení, projevuje se neschopností naučit se číst běžnými způsoby. Je to nejčastěji diagnostikovaná porucha.

Dyslektik zaměňuje písmena, vynechává nebo přidává písmena, domýšlí slova, nedodržuje krátké a dlouhé samohlásky, čte pomalu, namáhavě, velmi obtížně si pamatuje přečtený text.

Zelinková (2003) ve své knize píše, že tato porucha se vyznačuje problémy v **rychlosti** – hláskování, slabikování, **chybovosti** – záměna písmen (b-d-p, t-d), **technice čtení, porozumění**.

2. **Dysgrafie** – odvozeno z řeckého grafein – psát, Zelinková (2003) specifikuje takto: „*Dysgrafie je porucha psaní, která postihuje grafickou stránku písemného projevu dítěte, tj. čitelnost a úpravu.* (Zelinková, 2003, s. 42)

   Dysgrafik má problémy zapamatovat si tvary písmen, píše křečovitě, nečitelně, má pomalé tempo, dítě se rychle unaví.

3. **Dysortografie** – odvozeno od řeckého orthos – správný, grafó – píši, dle Zelinkové (2003) se jedná o poruchu v psaní pravopisu a gramatice.

   Dysortografik vynechává nebo přidává písmena, slabiky, slova. Vynechává diakritická znaménka. Nerozlišuje hranice slov v písmu, píše slova ve větách dohromady. Pomalé tempo psaní, dítě si nestačí po sobě přečíst psaný text a neopraví si chyby.

4. **Dyskalkulie** – odvozeno z latinského calculus – počet. „*Jde o poruchu matematických schopností, která postihuje manipulaci s čísly, číselné operace, matematické představy, geometrii.“* (Zelinková, 2003, s. 44).

   Dyslektik má problémy při označování množství a počtů předmětů, často není schopen číst matematické symboly a psát matematické znaky, není schopen provádět matematické operace.

Dále se můžeme setkat ještě s těmito poruchami:

- Dyspinxie – specifická porucha kreslení
- Dyspraxie – porucha motoriky
- Dysmúzie – porucha hudebních schopností

2.5 Deficity dílčích funkcí

V předškolním věku již lze pozorovat jisté odchylky ve vývoji, v tomto věku mluvíme o riziku vzniku SPU. Tyto odchylky odborně nazýváme deficity dílčích funkcí. Znamenají jisté oslabení základních schopností, které později vedou právě k obtížím v učení a chování.

Pojem „deficity dílčích funkcí“ vznikl z německého *„Teilleistungsschwächen“*(Pokorná 2007).

Pokorná (1997, s. 92) ve své knize uvádí, že *„termín deficity dílčích funkcí se v německé odborné literatuře poměrně rychle rozšířil. Zpočátku však bylo nutné jeho obsah opakovaně specifikovat.“* Aby bylo možné pochopit termín deficity dílčích funkcí, je třeba ujasnit si přívlastky - dílčí – „Teil“ a výkonový, funkční – „leistungs.“

Pojem **dílčí** je zaměřen na komplexní funkce mozku. Je třeba dodat, že pokud je postižena dílčí funkce je postižena funkce jako celek. Při nápravě je nutné zjistit, která dílčí funkce je postižena primárně. Poté se navrhnou nápravná cvičení, která jsou zaměřena na jednu postiženou dílčí funkci. Přívlastek **výkonový, funkční** znamená podle Lemppa (1979, In Pokorná, 1997, s. 93) *„úspěšnou, nenarušenou funkci centrálního nervového systému, která je vždy výkonem adaptace, přizpůsobením se požadavkům, které vyvstanou. Může to být schopnost naučit se rozlišovat hlas matky od hlasu ostatních lidí, může to být schopnost myšlenkově zvládnout komplikovaný logicko-abstraktní proces. Všechno je adaptace a výkon.“*

Deficity dílčích funkcí nesouvisí s konkrétním věkem ani s určitou specifickou jevovou dimenzí či oblastí života ani žádnou specifickou etiologií. Je prokázáno, že specifické poruchy učení, poruchy řeči a poruchy pozornosti jsou možnými důsledky deficitů dílčích funkcí.

2.5.1 Schopnosti a dovednosti potřebné pro budoucí čtení a psaní

Mezi hlavní dílčí funkce patří:

- smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové, vnímání těla)
- diferenciační (rozlišovací) schopnosti (zrakové, sluchové, hmatové, fonematický sluch)

- prostorová orientace a představivost (pravo-levá orientace, pojmy: nahoře- dole, vpředu- vzadu) a orientace časová
- paměť (zraková, sluchová ad.)
- analyticko-syntetické činnosti zrakové a sluchové
- rytmické cítění

Pokud se u dítěte předškolního věku budou tyto dílčí funkce rozvíjet, bude mít pak lepší start ve školním prostředí, často se tím předejde následným problémům v rozvíjejících se poruchách učení. Všechny tyto obtíže nazvané „deficity dílčích funkcí" se objevují bez souvislostí s inteligencí dítěte. To znamená, že i nadprůměrně nadané děti, mohou být ve škole neúspěšné.

Jak bylo již psáno, deficity související s poruchami učení se nejvíce projevují ve zrakovém a sluchovém vnímání, prostorové orientaci, intermodalitě (spolupráce jednotlivých smyslů), a serialitě (myšlení a posloupnost). Pokud jsou tyto deficity objeveny v předškolním věku, mohou se tyto deficity trénovat a tím předejít problémy s učením s následnými poruchami učení. (Zelinková, 2012)

Dílčí funkce v oblasti sluchu

Sluchové vnímání můžeme rozdělit na sluchovou syntézu a analýzu. Schopnost syntézy je důležitá při nácviku čtení, syntéza znamená skládání slov z jednotlivých hlásek. Analýzu děti potřebují k nácviku psaní, analýza znamená rozklad slova na jednotlivé hlásky.

Bednářová, Šmardová (2011) ve své publikaci přibližují na co se hlavně zaměřit u předškolních dětí.

Při sledování sluchového vnímání se zaměřujeme zejména na tyto schopnosti:

- Rozlišování figury a pozadí – sluchová pozornost
- Naslouchání
- Diferenciace hlásek
- Sluchová paměť
- Sluchová analýza a syntéza
- Vnímání rytmu

Dílčí funkce v oblasti zraku

Zraková diferenciace je schopnost rozlišovat jednotlivé tvary zrakem, u dětí se rozvíjí již v předškolním věku.

Ke schopnosti správně číst potřebují mít děti vyzrálé tyto schopnosti:

- Zraková pozornost – schopnost rozlišení pozadí a figury
- Diferenciace tvarů
- Zraková paměť
- zraková analýza a syntéza
- Záměrné vedení očních pohybů
- Vizuomotorickou koordinaci

Dílčí funkce vnímání prostoru

Orientovat se v prostoru nám usnadňuje každodenní život. Vnímání prostoru souvisí s vnímáním tělesného schématu, vzájemně se ovlivňují a spolupodílejí se na koordinaci pohybů. Významnou roli při utváření představ o prostoru hraje motorika, hmat, zrak, sluch i řeč. Odhad a zapamatování si vzdálenosti, porovnávání velikosti objektů, vnímání části a celku, vzájemný poměr velikostí jednotlivých částí a celků i jejich uspořádání má zřejmou souvislost také s časovým vnímáním. Deficit týkající se času vede k obtížnému se orientování v časových údajích (před – po, měsíce, roční období, hodiny, odhad času) (Bednářová, Šmardová 2011).

Dílčí funkce intermodality

Podstatou intermodality je schopnost spojovat obsahy z jedné smyslové oblasti s obsahy jiné smyslové oblasti. Patří mezi základní funkce myšlení a učení. Již Jan Ámos Komenský, náš učitel národa, hlásal, že děti by měly vnímat předměty všemi smysly. A tím vytvářet bohaté představy a myšlenkové systémy. Deficit v této oblasti způsobí velké obtíže ve čtení i psaní. Dětem unikají souvislosti, nedokáží předvídat, žijí v přítomnosti.

Dílčí funkce v oblasti seriality

Serialita ukazuje skutečnosti, že žijeme v čase. Že má vše začátek i konec, ukazuje nám, že jednotlivé situace probíhají v řadě za sebou. Když dítě pochopí tuto posloupnost,

může chápat příčinu a následek. Je to schopnost, kdy si dítě dokáže zorganizovat svojí práci, udržet pořádek ve věcech.

Dílčí funkce krátkodobé paměti

Schopnost pamatovat si obrazy, tvary, zvuky a umět je dále reprodukovat je dalším velmi důležitým předpokladem pro nácvik čtení a psaní. (Doležalová, 2010)

2.6 Predikce specifických poruch učení v předškolním věku

Zelinková (2012) uvádí, že problémy s poruchami učení ve čtení, psaní, počítání nemůžeme diagnostikovat u dítěte předškolního věku, dítě ještě nemá předpoklady pro nácvik trivia. V tomto období je možné dle úrovně vývoje pouze predikovat specifické poruchy učení. Predikce se realizuje prostřednictvím identifikace deficitů dílčích funkcí.

Kocurová uvádí hlavní cíle predikce v předškolním věku:

- *zpřesnění diagnostiky školní nezralosti a zodpovědné navržení odkladu školní docházky*
- *přesná diagnostika deficitů jako východiska pro individuální stimulaci*
- *zjištění deficitů a potřeb individuálního vedení u rizikových žáků prvních ročníků ZŠ* (Kocurová, 2002, s. 121)

Jedna z metod pro zjištění poruch učení v tomto věku je Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky od Daniely Švancarové a Anny Kucharské. V tomto testu se zjišťuje úroveň sluchové a zrakové percepce, artikulační obratnost, jemná motorika, intermodalita a rýmování. Test poskytuje brzké odhalení deficitu u dětí s predikcí specifických poruch učení a ještě udává vhodné nápravy postižených oblastí.

V tomto věku tedy ještě nemluvíme o specifických poruchách učení, ale můžeme již hovořit o tzv. deficitech dílčích funkcí. Tyto deficity jsou již v předškolním věku rozpoznatelné, a tyto deficity jsou možnou predikcí specifických poruch učení.

Zelinková (2012) uvádí, že hlavními projevy predikce SPU jsou v předškolním věku deficity v jedné nebo více oblastech – jedná se o řeč, sluchové a zrakové vnímání, krátkodobá a pracovní paměť, sekvenční analýza, rychlost průběhu psychických procesů.

Důležitým náznakem budoucího výskytu SPU může být i snížený jazykový cit. Dítě nepoužívá dobře časy, koncovky u ohebných druhů slov, předložky, apod. Problém může být i v nedostatečně rozvinutém fonematickém sluchu, který je důležitý v rozlišování zvukově podobných hlásek. Dítě hlásku izolovaně vysloví správně, ale při jejím praktickém použití dochází k záměně za jinou podobnou hlásku.

Zelinková (2012, s. 81) uvádí, škálu rizik dyslexie pro předškolní věk:

1. *„Dítě si obtížně pamatuje písmena*
2. *Má potíže se stříháním nůžkami*
3. *Nesprávně vyslovuje*
4. *Jeho pohybový vývoj je nedostatečný: pomalu běhá, málo skáče, špatně jezdí na koloběžce nebo na kole*
5. *Písmena a číslice píše zrcadlově nebo zprava doleva*
6. *Nesprávně vyslovuje slova (kraktor místo traktor), zaměňuje předpony ve slovech a výrazy znějící podobně*
7. *Neumí rozlišit podobně znějící hlásky (k-g, s-z), a proto nepozná rozdíly mezi slovy např. sem – zem*
8. *Nevyjadřuje se gramaticky správně*
9. *Nebaví ho hrát si např. s Legem, nezajímají ho hry s kostkami, puzzle apod., pokud je musí sestavovat podle vzoru – tvoří pouze vlastní kompozice*
10. *Nerado se účastní pohybových her*
11. *Obtížně rozlišuje tvarově stejná písmena, která se liší polohou v prostoru, např. p-b-d*
12. *Nerado kreslí, a to i přesto, že je k tomu veden*
13. *Obtížně si pamatuje prvky, které jsou uspořádány v sekvencích (dny v týdnu, části dne, roční období)*
14. *Špatně koncentruje pozornost, snadno se rozptýlí*
15. *Svízelně si osvojuje pohybové zábavy (hry s míčem, gymnastická cvičení, cvičení rovnováhy, jako např. chůze po čáře, stoj na jedné noze apod.)*
16. *Těžko si zapamatovává tvarově podobná písmena (m-n, l-t)*
17. *Nezvládá analýzu slov na hlásky*
18. *Má problémy s obkreslováním geometrických a jiných tvarů*
19. *Nezvládá spojování hlásek ve slovo (n-o-s)*
20. *Neumí si zašněrovat boty, zapínati knoflíky, má obtíže v provádění nejrůznějších úkolů souvisejících se sebeobsluhou*

21. *Nedokáže si přesně zapamatovat krátké verše, písničky, neumí rozpoznávat a tvořit rýmy".*

2.7 Prevence SPU

V praxi využíváme pojem prevence primární, sekundární a terciární.

Primární prevencí jsou myšleny jakékoliv kroky, které slouží k podpoře psychického zdraví. S primární prevencí by se mělo začít práce již v období předškolního věku a zaměřit se na oblasti, které ovlivňují výkon ve čtení, psaní a praktických činnostech. V současné době již můžeme u dětí předškolního věku zaznamenat určité projevy, které by mohly znamenat projevy SPU v pozdější době. V takovém případě nehovoříme o poruše, ale pouze o deficitu v některé z dílčích funkcí potřebných k osvojení trivia (Bartoňová 2007).

Prevence plně souvisí s včasnou diagnostikou, která se provádí již v předškolním období. Při screeningu rizikových dětí v tomto věku zkoumáme tři roviny: biologickou, kognitivní a behaviorální (oblast chování). Cílem těchto šetření není stanovit diagnózu dyslexie. V předškolním věku můžeme použít označení „rizikové dítě z hlediska dyslexie". Na základě získaných informací poté vypracováváme preventivní programy. Důležité je poskytovat pomoc takovým způsobem, jako by se selhání vůbec nepředpokládalo (Zelinková 2003).

Rakouská psycholožka Brigitte Sindelarová vydala knihu „Předcházíme poruchám učení" (1996), která obsahuje různá cvičení pro děti předškolního věku a žáky první třídy. Kniha se skládá z diagnostické části a souboru cvičení. Cvičení jsou zaměřena na rozvoj oslabených oblastí. Obsahují programy nácviků na cvičení na rozvoj zrakového vnímání, cvičení na rozvoj sluchového vnímání, cvičení na rozvoj přesného vidění, cvičení na rozvoj přesného slyšení, cvičení na rozvoj zapamatování si viděného, cvičení na rozvoj zapamatování si slyšeného, cvičení na rozvoj spojení zrakových, sluchových a pohybových vjemů, cvičení na pochopení a osvojení principu posloupnosti, cvičení rozvíjející koordinaci pohybů úst při mluvení, cvičení na rozvoj koordinace ruky a oka, cvičení na rozvoj vnímání vlastního těla a prostoru (Sindelar 1996).

Screeningovou zkoušku na zjištění předpokladu vzniku poruch čtení a psaní vytvořila A. Kucharská a D. Švancarová. Zkouška je určena pro hodnocení zralosti určitých oblastí, které jsou potřebné pro výuku čtení a psaní. Obsahuje 13 subtestů, které zahrnují úkoly jež

odpovídají úrovni pro splnění předškolním dítětem. Skládá se z oblasti sluchové analýzy, sluchového a zrakového rozlišování, zrakové paměti, artikulační obratnosti, jemné motoriky, určení písma, rýmování (Vágnerová 2001).

Z našich autorů se také diagnostikou specifických poruch učení zabývá Pokorná. Dle jejich knih může učitel nebo i rodič diagnostikovat deficit funkcí dítěte a pracovat na jejich rozvoji.

Prevence sekundární již pracuje s konkrétní poruchou a zavádí opatření, aby nedocházelo k prohlubování této odchylky a narušení socializace jedince. Jedná se již o preventivní a reedukační programy, které narušené oblasti stimulují. Napomáhají dětem zvládat základní psychické a motorické funkce (Bartoňová 2007).

V případě **terciární prevence** se jedná a prevenci nadřazenou sekundární. Jedná se o metody a postupy, které mají zabránit prohlubování vady a jejímu zasahování a emocionální a sociální oblasti jedince. Důsledky poruchy se nepodařilo odstranit a přidávají se k ní ještě poruchy chování. V rámci této prevence je někdy nutná i změna sociálního prostředí. Tato terciární prevence spadá do kompetence středisek výchovné péče (Bartoňová 2007).

„Předcházet specifickým poruchám učení znamená nejen předcházet výukovým obtížím, ale i jejich negativním následkům, jako je ztráta motivace k učení, později nesystematickým vědomostem s velkými mezerami ve výuce, neporozumění nové látce. Znamená to i předcházet poruchám koncentrace, poruchám chování a neurotickým obtížím dítěte“ (Pokorná 1997, s.232).

2.8 Preventivní programy

V této kapitole je popsáno několik preventivních programů, které jsou vhodné pro předškolní děti. Jsou to programy podpůrné a z praxe vyplývá, že mají velké úspěchy. Pro rodiče je vždy velmi důležité zvážit všechny možnosti. Některé programy jsou náročnějšího charakteru. Je proto vhodné s lektorem daného kurzu probrat všechny informace, aby nedocházelo k problémům v rozjetém cvičení. Žádný z těchto programů nemůže dítěti v ničem ublížit, naopak jsou zpracovány velmi kvalitně a dětem mohou mnohé usnadnit.

2.8.1 Metoda dobrého startu (MDS)

Marta Bogdanowicz, Jana Swierkoszová

Tento program je vhodný pro předškolní děti, ale i pro školní děti s rozvíjející se poruchou učení. Lze zjednodušeně říci, že poruchy psychomotorického vývoje se projevují v opoždění rozvoje funkcí percepčně motorických a jsou jednou z příčin selhávání dítěte ve výuce čtení a psaní (dyslexie, dysgrafie, dysortografie). Poruchy psychomotorického vývoje lze pozorovat již v předškolním věku při takových činnostech jako je modelování, kresba, pohybová cvičení a při některých didaktických zaměstnáních.

Cvičení metody dobrého startu sledují harmonický rozvoj psychomotoriky ve všech aspektech. U dětí s normální psychomotorickou úrovní rozvoj aktivizují, u dětí s poruchami vývoje upravují nepravidelně se rozvíjející funkce. Metoda je zpracována do 25ti lekcí s dostatečným výběrem modelových situací, respektuje individualitu dítěte i možnosti učitele, poradenského pracovníka.

Metoda dobrého startu podporuje:

- příprava dětí na školní výuku psaní, čtení, příp. počítání
- podporuje rozvoj řeči, zrakového vnímání, hrubé a jemné motoriky, vnímání rytmu
- velmi vhodná pro děti s odkladem školní docházky
- úspěšná u dětí se specifickými poruchami učení

Jak se s dětmi pracuje:

- MDS podporuje učení hrou na základě vybrané dětské písničky
- v první části se o písničce povídá (rozvoj řeči a myšlení)
- následuje pohybové znázornění písně (vnímání pohybu vlastního těla dítěte - rozvoj hrubé motoriky, orientace v prostoru)
- v další část lekce se věnuje pohybově - sluchovému cvičení (rozvoj jemné motoriky a rytmu)
- v poslední části děti dokreslují přetištěné obrázky (příprava na psaní a čtení)

Kterým dětem je Metoda dobrého startu určena:

- osvědčila se jako vstupní etapa výuky čtení a psaní v mateřských a základních školách

- dětem předškolního věku s odkladem školní docházky i bez odkladu jako aktivizační metody na výuku čtení a psaní
- rizikovým dětem s predikcí SPU
- pomáhá dětem s problémovou řečí a komunikací
- vhodná je i u dětí z minoritních skupin (Rómové, děti přistěhovalců a emigrantů apod.) před zahájením výuky čtení, psaní, matematiky
- cílovou skupinou jsou děti ve věku od pěti do jedenácti let
- dětem 1. - 2. třídy
- dětem, kterým byla diagnostikována specifická porucha učení až do 12-ti let věku

S dětmi je možné pracovat individuálně nebo skupinově, dle možností a potřeb dětí (Bogdanowicz, Swierkoszová, 1998).

2.8.2 HYPO

PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D. a kol

Cvičení pro děti předškolního věku a prvního pololetí prvních tříd k posílení zrakové a sluchové paměti, koncentrace pozornosti a k částečnému rozvoji percepčně – kognitivních funkcí. Cílem programu je prevence neúspěšnosti a rozvoj dovedností, které jsou potřebné pro zvládnutí počátečních ročníků ZŠ.

Hypo je:

- program je vhodný pro předškolní děti i děti mladšího školního věku
- program mohou absolvovat i děti s ADHD, ADD, s deficity dílčích funkcí
- hlavní těžiště je v domácí práci – společně s rodičem
- délka programu je 12 týdnů – cca 3 měsíce
- pracuje se doma – denně – cca 15 – 20 minut
- jednou týdně probíhá kontrola a informační schůzka s vyškoleným pracovníkem
- program vhodný pro děti nezralé, či s odkladem školní docházky
- tento program je vhodný i pro děti s podprůměrným intelektem

Hypo napomáhá:

- zrychlení psychomotorického tempa
- zlepšení komunikace mezi dítětem a rodičem
- schopnost – návyk pravidelné práce
- zklidnění křivky pozornosti
- zlepšení citového vyladění a přístupu k práci
- zážitek úspěchu a zvýšení vědomí vlastní ceny
- celkové zlepšení při školní práci (Michalová, 2002).

2.8.3 MAXÍK

Mgr. Pavla Bubeníčková, PaedDr. Zdeňka Janhubová

Maxík je stimulační program pro předškolní děti a děti s odkladem školní docházky. Cílem stimulačního programu Maxík je maximálně usnadnit dítěti vstup do školy. Dítě se naučí správně sedět u stolu, držet tužku, samostatně pracovat, manipulovat s pomůckami, rozumět zadávaným pokynům, dodržovat pravidla slušného chování, umět si zkontrolovat svoji práci a následně se i opravit. Vedení dítěte ze strany dospělého je velice důležité, proto jsou do programu zapojeni i rodiče.

Těžiště tohoto programu není redukce projevů, ale změna podmínek, za kterých může dítě podávat lepší výkon. Kromě dětí jsou do tréninku zařazeni rodiče i učitelé, kteří jsou vedeni k chápání problému dítěte a respektování jeho základních potřeb. Uplatňuje se laskavý přístup, bez frustrujících a stresujících situací, negativních hodnocení, mentorování a napomínání dítěte.

Program je vhodný také pro děti s potížemi v učení v 1. a 2. ročníku základních i speciálních škol.

Program je rozložen do šestnácti lekcí – 4 měsíce.

Program se věnuje:

- nácviku nových pohybových stereotypů
- rozvoji komunikačních dovedností

- rozvoji dílčích funkcí - zrakové vnímání, sluchové vnímání, audiomotorice, prostorové orientaci, oblasti intermodality, seriality
- grafomotorickým dovednostem
- koncentraci pozornosti

Celý program je koncipován tak, aby byla rovnoměrně posilována složka motorická, grafomotorická a percepční (http://www.prodys-bubenickova.cz/kurzy.htm, online, cit. 2015-01-12).

2.8.4 KUMOT

PhDr. Pavla Kuncová

Tento preventivní program je určen pro děti od 5 do 8 let. Je vhodný pro děti s ADHD, pro děti nesmělé, sociálně či motoricky neobratné. Pracuje se skupinově, v jedné skupině je 6 – 8 dětí, je vhodné složit skupinu z předškolních i školních dětí dohromady. Celý program obsahuje 10 setkání, vždy jednou týdně. Setkání trvá 60 minut a je bez rodičů. S rodiči je vedena úvodní a ukončovací schůzka, kde se dítě hodnotí, lektor předává poznatky a radí jak s dítětem dále pracovat.

Toto cvičení využívá hudbu k procvičování a mimo jiné rozvíjí hrubou motoriku a motoriku mluvidel.

Výsledkem tohoto preventivního programu jsou především **radostnější děti.** Dále by se měly výsledky týkat schopnosti uvolnění, otevřenější komunikace. Zlepšení hrubé motoriky, to se pak ukáže v lepším zvládnutí motoriky jemné, následně grafomotoriky. Zlepší se ovládání mluvidel. U problémových dětí by se měla zlepšit agrese – měly by jí lépe ovládat, agrese by měla ustupovat. Dítě by mělo lépe zvládat vyjadřovat pozitivní city a to i neverbálně (http://www.kuprog.cz/, online, cit. 2015-01-12)

2.8.5 Nebojte se psaní

PaedDr. Yveta Heyrovská, Mgr. Hana Hrbková, Mgr. Irena Mašková

Nebojte se psaní neboli náprava grafomotorických obtíží u dětí předškolního a školního věku. Tento kurz je určen pro předškolní i školní dětí (kromě dětí v prvním ročníku) do přibližně sedmé třídy ZŠ, které mají grafomotorické obtíže, křečovitý vadný úchop tužky, neuvolněná ruka, špatné psací návyky.

Tento tréninkový program je rozložen do deseti lekcí. Je vhodné jej aplikovat u skupiny dětí s obtížemi na bázi odchylky vývoje jemné a hrubé motoriky. Cílem tohoto programu je naučit dítě vnímat a ovládat své tělo se zaměřením na uvolnění všech svalových partií účastnících se na grafickém projevu, vyvození správného úchopu psacího náčiní s následným promítnutím do úpravného a nenáročného písemného a výtvarného projevu. Sekundárně je program zaměřen na podporu rozvoje seriality, sociálního kontaktu mezi matkou a dítětem, řeči, zrakové a sluchové percepce apod.

U předškolních dětí, které dosud neumí psát, se objevují potíže ve špatném úchopu psacího náčiní, nechutí malovat, pocení ruky, delším časem zpracování zadaného úkolu, nerady stříhají nůžkami. Často je toto propojeno s řečovými poruchami, nebo obtíže mohou mít i neurotický původ. Proto jsou tréninkové hodiny proloženy relaxačními prvky, které napomáhají odstraňovat nežádoucí duševní stavy i fyzické napětí vznikající opakovanou psychickou zátěží.

Grafomotorické obtíže lze s tímto programem odstranit v relativně krátké době tří měsíců, v jejichž průběhu se organizuje tréninkový program rozvržený do deseti základní lekcí s možností dalšího rozšíření, tedy za velké dřiny jak pro dítě, tak pro rodiče. Nutno dodat s opravdu velkými a viditelnými výsledky. Je důležité dodat, v období tohoto grafomotorického tréninku by dítě nemělo vůbec používat jakýkoliv psací materiál – tužky, pastelky, pera, štětce) a ve školce o tom musí seznámena paní učitelka, která pro dítě vymyslí náhradní program – stavebnice, stříhání….

Tréninkové hodiny jsou pravidelné jednou týdně, v rozsahu cca 45 – 60 minut. Domácí cvičení je každodenní a opakuje se cca 7krát denně cca 2 minuty. Je důležité opravdu dodržovat doporučený systém.

Tento seminář jsem zdárně absolvovala s PaedDr. Heyrovskou, která mě svým přístupem velmi nadchla. I když je tento seminář o velké práci rodičů i samotného dítěte. Je velmi přínosný (Heyrovská, Hrbková, Mašková, 2004).

Semináře HYPO s PhDr. Zdeňkou Michalovou, Ph.D., Metodu dobrého startu s PhDr. Janou Swierkoszovou, KUMOT s Mgr. Barborou Krankusovou a Nebojte se psaní s PaedDr. Yvetou Heyrovskou autorka této diplomové práce úspěšně absolvovala. V budoucnu by se ráda těmto seminářům věnovala s předškolními dětmi a tím je posilovala do budoucí školní výuky, která jsou často velmi náročná a frustrující.

3 GRAFOMOTORIKA

Tento termín vznikl složením slov „grafo“ – slovo řeckého původu a znamená píši a „motorika“ je odvozeno od latinského „motus“ což znamená pohyb.

Odborníci vysvětlují grafomotoriku různými způsoby:

Grafomotorika označuje „*soubor psychomotorický činností, které jedinec vykonává při psaní. Psaní není jen záležitostí psacích pohybů ruky (u postižených osob též nohy, úst), ale je řízeno psychikou. Grafomotorika tedy může být nápomocna při diagnostice psychických stavů (únavy, strachu), procesů a vlastností, při diagnostice poruch a nemocí jedince“* (Průcha a kol., 2003, s. 69 – 70).

Grafomotorika je „*cizí slovo, které nemá jednoslovný český ekvivalent – označuje pohyby nutné pro psaní“* (Kutálková, 2010, s. 10).

„Grafomotorika je psychomotorická činnosti při kreslení a psaní“ (Looseová In Doležalová, 2012, s. 12).

Grafomotorika je vrcholem malé pyramidy, nejdříve musí mít dítě zvládnutou hrubou motoriku, na to plynule navazuje motorika jemná, a až po zvládnutí těchto velmi důležitých bodů, může nastoupit nácvik grafomotoriky.

3.1 Motorika

„Motorika je pohybová schopnost organismu, skládá se z pohybů spontánních, reflexních, volních a expresivních, které vyjadřují psychický stav“(Hartl, Hartlová,2000, s. 328).

Motorika je ve vývoji dítěte velmi důležitá, je to první prostředek v procesu poznávání světa kolem a velmi se podílí na vývoji kognitivních funkcí (Zelinková, 2007).

Motorika se v předškolním věku zdokonaluje, dochází ke zkvalitnění pohybové koordinace. Děti v tomto období začínají jezdit na kole, bruslit, lyžovat a tím dále rozvíjejí hrubou i jemnou motoriku (Šulová, 2012).

„Vývoj pohybových schopností se vyznačuje určitou posloupností a propojeností – hrubé motoriky, jemné motoriky, motoriky mluvidel (tzv. orální motoriky), motoriky očních pohybů. Aby dítě mohlo kreslit a později psát, musí být schopno souhry (koordinace) mezi okem a

rukou (tj. vizuomotorické koordinace). Pokud je dítě nevyzrálé nebo přímo handicapované v oblasti pohybového vývoje či zrakového vnímání, odráží se to samozřejmě nepříznivě i v jeho kresbě“ (Bednářová, Šmardová, 2006, str. 14).

3.1.1 Hrubá motorika

Hrubá motorika zahrnuje pohyby celého těla, vycházející z pohybů velkých svalových skupin. Jde o ovládání a držení celého těla, koordinaci rukou a nohou a rytmizaci pohybů (chůze, běh, skákání, lezení, sed, leh, točení, zaujímání různých poloh..)

Hrubá motorika je základem pro jemnou motoriku a tedy i pro rozvoj grafomotoriky. Z tohoto důvodu stimulujeme děti již v raném věku (plazení, lezení, sed, stoj, chůze..). Na to navazuje práce s dětmi předškolního věku, s nimiž dále rozvíjíme základní zručnosti a přidáváme nové (běh, přeskoky – opičí dráhy). U dětí mladšího školního věku získané pohybové zručnosti zdokonalujeme.

3.1.2 Jemná motorika

Jemná motorika je řízena aktivitou drobných svalů a vypovídá o manipulačních schopnostech. Činnosti rozvíjející jemnou motoriku:

- skládání kostek
- skládání mozaik, zasouvání kolíčků do otvoru - při práci rozvíjíme uchopování špetkou prstů
- navlékání korálků, knoflíků, těstovin, matiček, rozstříhaných slámek
- šroubování – uzávěry lahví, větší šroub a matka
- montování, práce s
- házení na cíl – míčky do krabice, knoflíky do misky, kroužky na tyč;
- úkony spojené se sebeobsluhou – zapínání knoflíků, zipů, zapnutí přezky, navlékání ponožek
- pomoc při každodenních činnostech v domácnosti – hnětení tvarů z těsta, vykrajování, míchání, krájení zeleniny, přesypávání, používání kolíků na prádlo – věšení kapesníků, oblečků pro panenku;
- zamykání, odemykání

- modelování – z plastelíny, hlíny, těsta a dalších materiálů: hmotu mačkat, uždibovat, slepovat, hloubit v ní různě velké otvory, válet váleček, vytvářet krouživý pohyb při modelování koule;
- malování – nejdříve můžeme použít prstových barev;
- mačkání papíru – výroba větších i malých koulí, trhání papíru na malé kousky, stříhání
- puzzle
- karetní a deskové hry, hra Mikádo;
- pískovnice
- cvičení s prsty: nácvik špetky - různá cvičení

Jemná motorika zahrnuje:

- grafomotoriku – pohybová činnost při grafických činnostech
- logomotoriku – pohybová aktivita mluvících orgánů při artikulované řeči
- mimiku – pohybová aktivita obličeje
- oromotoriku – pohyby dutiny ústní
- vizuomotoriku – koordinace ruky a oka

Svaly pro koordinaci jemných pohybů potřebných pro kreslení a psaní se vyvíjejí pozvolna. Tyto činnosti nerozvíjejí pouze jemnou motoriku, ale zároveň i vizuomotorickou koordinaci, zrakové a prostorové vnímání, koncentraci pozornosti a estetické vnímání (Bednářová, Šmardová, 2009).

3.2 Grafomotorický vývoj

Grafomotorika se u dětí vyvíjí postupně od nejjednodušších pohybů a uchopení.

Věk (přibližně)	***Motorika***
2-4 měsíce	*- náhodné uchopení*
4-6 měsíců	*- **radiálně-palmární (dlaňový) úchop***
11-13 měsíců	***- jemný pinzetový (klíšťkový) úchop***
	- izolované používání ukazováčku
16-18 měsíců	*- první zkušenosti s tužkami – spíše náhodné*
18-24 měsíců	*- koordinované pohyby*
	- je možné strukturovat list papíru, jíst lžící

	- začíná řízení pohybu (stop – nový začátek)
	- dovnitř otočený příčný úchop
2 - 3 roky	*- pohyby při kreslení jsou koordinovanější a jemnější*
	- formy jsou rozmanitější, zprvu hranaté, pak kulaté
	- používání prvních prvků písma
	- začíná intenzivní čmárání
	- dítě může listovat stránkam
3-4,5 roku	*- začínají pravidelné, kontinuální pohyby při kreslení*
	- zlepšují se tvarové variace
	- příčný úchop s nataženým ukazováčkem
	- dítě může kreslit čáry izolované a klikaté, provádět
	- pohyby určitým směrem, linie jsou diferencovanější
	- tužku drží v prstech
	- dítě může kreslit kruhy (nejprve otevřené – později zavřené)
	- pohyby se mohou cíleně vracet k výchozímu bodu, umí vymalovat kruh
4,5-5 let	*- smysluplná kresba „hlavonožce" představujícího panáčka*
	- grafické formy jsou uspořádány tak, že dávají smysl
	- dovede uchopit štětec
	- dva body spojené čárou
	- od pěti let jsou možné vědomé změny směru při pohybu tužkou
	- dítě umí nakreslit kříž
	- možné nepřetržité, více či méně pravidelné pohyby
5-7 let	*- dítě umí obkreslit a také samostatně namalovat velké postavy*
	- kreslí se správně uchopenou tužkou
6-7 let	*- je možné psaní a kreslení v linkách, kresby i písmo se zmenšují*

7-8 let	*- písmo je spojitější a plynulejší*
od 8 let	*- písmo se individuálně vyhraňuje* (Looseová, Piekertová, Dienerová 2001, s. 58 - 59)

Grafomotorika je ta část jemné motoriky a psychických funkcí, kterou potřebujeme ke kreslení a psaní. Její stupeň vývoje pak významně ovlivňuje kresbu i písemný projev.

Při nácviku grafomotoriky nejprve provádíme uvolňování celého těla a postupně přecházíme k uvolňování kloubů a svalů paží až po uvolnění zápěstí tak, aby byla připravena dlaň, prsty a špetka na grafomotorickou činnosti.

„Grafomotorika se u předškolních dětí rozvíjí v závislosti na mnoha psychomotorických funkcích – vliv na ní má mentální věk, zrakové a prostorové vnímání, lateralita, paměť, pozornost, pohybová koordinace i úroveň jemné a hrubé motoriky“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 13). V případě, že jedna z těchto funkcí není dostatečně vyvinuta, má dítě v předškolním věku problémy v kreslení a později ve školním věku ve psaní. Grafomotorická neobratnost se také odráží v rychlosti kreslení či psaní – tempo je pomalejší. U každého dítěte je čas k dotvoření grafomotorických dovedností různá, tudíž musíme dětem dát náležitý čas. Dítě se s těmito návyky potká již v rodině, dále pokračuje v mateřské škole a následně ve škole základní.

Projevy nevyzrálosti jemné motoriky a grafomotoriky u dítěte v předškolním věku:

- *nevyhledává činnosti vyžadující obratnost a koordinaci jemných pohybů (mozaiky, stavebnice, rukodělné činnosti);*
- *může být méně obratné při každodenních činnostech a při sebeobsluze;*
- *nevyhledává kreslení, malování, příp. je odmítá*
- *lilie kresby jsou často kostrbaté, vytlačené; čára bývá vedena nerovnoměrně, neplynule*
- *obsah kresby je oproti kresbě vrstevníků chudší*
- *kresba odpovídá dítěti mladšího věku jak po stránce formální, tak i obsahové; kresba je hůře koordinovaná, oproti vrstevníkům chudší, jednodušší. (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 13)*

Bednářová se Šmardovou (2010) také uvádějí, že tato oslabení jemné motoriky a grafomotoriky mohou být predikcí k dysgrafii, či dysortografii. Dítě školního věku má pak problém v osvojování tvarů písmen, neplynulém psaní, zvýšeném tlaku na podložku, kolísáním velikosti a sklonu písma, snížené úpravě písemného projevu až nečitelnosti, pomalého tempa psaní a zvýšené chybovosti a s tím souvisejí problémy při samostatném učení z vlastních zápisů.

Podmínky úspěšného rozvoje grafomotoriky dle Doležalové (2010, s. 25)

- *„přiměřenost aktivity (obsahem, tématem, provedením ad.)*
- *postupně zvyšovaná náročnost činností*
- *vzbuzení zájmu (hrou, tématem pohádky ad.) a tvořivosti*
- *začlenění grafomotorických činností do komplexnější situace*
- *povzbuzování a kladné hodnocení*
- *podnětné a pozitivní psychosociální klima"*

Význam kresby

Kreslení je přirozená součást života dětí, je pro ně hrou, zábavou, je možností něco vytvářet, vyjádřit se, obvykle dítěti přináší radost a uspokojení. Jsou však i děti, které tuto činnost nevyhledávají, kreslí málo a nerady, či kreslení přímo odmítají.

Kreslení má velký význam pro pozdější nácvik psaní. V předškolním věku je úroveň jemné motoriky, senzomotoriky, grafomotoriky jedním z velmi důležitých kritérií při posuzování způsobilosti k zahájení školní docházky.

„Kresba se vyvíjí od nahodilých čar k záměrným, což se projevuje ve směru i tvaru vedené linie. Ve třech letech dítě kreslí kolečko, později hlavonožce. Ve čtyřech a půl až pěti letech je již schopné spojovat dva body ve vodorovné poloze, posléze nakreslit kříž a vést nepřetržité pohyby. Pokouší se napodobovat různé tvary. V pěti až sedmi letech umí nakreslit velkou postavu a zachytit na ní rozmanité detaily. V šesti až sedmi letech jsou děti většinou schopné psát písmena malých tvarů do linek" (Doležalová, 2010, s.26-27).

Kresba je nenásilnou cestou k dítěti, prostředkem k navázání kontaktu, uvolnění atmosféry, k poznání dítěte a k terapeutické intervenci.

Bednářová, Šmardová (2006, str. 6) uvádějí, co kresba může napovědět o dítěti:

- poskytuje informace o celkové vývojové úrovni
- poskytuje informace o úrovni jemné motoriky a grafomotoriky
- poskytuje informace o zrakovém a prostorovém vnímání
- poskytuje informace o vizuomotorice (souhře zrakového vnímání s pohybem ruky)
- poskytuje informace o vztazích a postojích dítěte
- poskytuje informace o emocionalitě dítěte
- je komunikačním prostředkem
- může být rehabilitačním nástrojem
- může být terapeutickým nástrojem

Grafomotorická cvičení - přípravné období psaní

V mateřských školách by měl, a to nejen v předškolních ročnících, probíhat cílený program, věnovaný přípravě na nácvik čtení a psaní. Velmi důležitá jsou grafomotorická cvičení. Jemná motorika rukou a prstů velmi úzce souvisí s rozvojem řeči, proto je vhodné provádět tato cvičená na jemnou motoriku s pomocí různých říkadel, která napomáhají k rozvoji a později i rytmu psaní.

Cílem grafomotorických cviků je rozvíjet smyslové vnímání, zrakové i pohybové schopnosti, tvarovou paměť a představivost, pozornost a soustředění. Snaha je o docílení lehké uvolněné paže, předloktí, zápěstí a záprstí.

Doporučují se pohybová cvičení ruky. Jedná se o souhrn cviků celé ruky, pro uvolnění ramenního a loketního kloubu a prstů. Tyto cviky se provádí: kreslením čar ve vzduchu, v poloze vodorovné a šikmé (vodní vlny, zametání vpravo vlevo), kreslením čar krouživým pohybem (ovál - švestka), směrem zleva doprava (umývání a utírání talíře apod.). V tomto období se doporučuje provádět posilování a zobratňování svalů prstů modelováním z plastelíny, hlíny, moduritu, hrou na hudební nástroj. Pedagog by se měl také zaměřit na hru s prsty (např. mlýnek). Grafické cviky slouží k uvolnění ramenního, loketního a zápěstního kloubu, svalů prstů a bezpečného pohybu ruky po papíře.

„Cviky je potřeba opakovat vícekrát za sebou a rovnoměrnou rychlostí, uvolnění ruky se dostaví jako důsledek zmechanizovaného pohybu. Doporučuje se cvičit v kratších časových intervalech, systematicky a intenzivně.“ (Pavelová, 2009, s. 20-21)

3.3 Lateralita

Pokud ještě předškolák při kreslení (a i jiných činnostech) střídá pravou a levou ruku, a pedagog a rodič si nejsou jisti, která ruka je dominantní, je vhodné podstoupit s dítětem vyšetření laterality – zjistit která ruka a které oko je dominantní.

Lateralitu definuje M. Sovák jako *„vývojové odchylky v organismu podle jeho střední roviny, a to ve smyslu nadřazenosti jedné strany nad druhou“*(Zkouška laterality, Z. Matějček, Z. Žlab). Přičemž jsou tyto „nadřazenosti“ stran fyziologické, nejde o patologické odchylky.

Hlavní projevy laterality jsou tedy „praváctví“ a „leváctví“. Důležité je zjištění dominance ruky a dominance oka. Dokonalá souhra oka a ruky hraje velmi významnou roli v různých činnostech, zejména ve čtení a psaní. K zjištění laterality se používají v poradenských zařízeních diagnostické testy Zkouška laterality – Z. Matějček, Z. Žlab. *„Pojem souhlasná lateralita znamená, že člověk užívá přednostně pravou ruku a pravé oko, levou ruku a levé oko. Současné používání dominantní pravé ruky a levého oka označujeme jako lateralitu zkříženou, nesouhlasnou, přičemž současná lateralita je častější“* (Zelinková, 2012, s. 186).

3.4 Ergonomie psaní

Kreslení a psaní je jednou z nejběžnějších aktivit lidského jedince, se kterou se seznámíme již v útlém dětství. Je velmi důležité dbát na správné držení tužky už u malých dětí, sledovat zda netlačí na papír a jak se při kreslení cítí, zda jsou uvolněné.

Předpokladem úspěšného osvojení psaní je, aby dítě vytvořilo správný *špetkovitý úchop*. Podílejí se na něm tři prsty (pravé nebo levé ruky), první článek prostředníku podpírá psací náčiní zespodu boční stranou svého polštářku, palec přidržuje tužku z levé (pravé) strany. Ukazovák přidržuje tužku shora a má přítlačnou funkci. Prsty jsou mírně ohnuty, nesmí být prohnuty. Malíček a prsteníček jsou ohnuty, neměli by být přitisknuty k dlani. Tužka se drží lehce 2-3 cm nad hrotem (Budínová, Krušinová, Kuncová, 2004).

Nácvik špetkového držení tužky by se měl nacvičovat hlavně v mateřské škole, aby byl do školy správně zafixován.

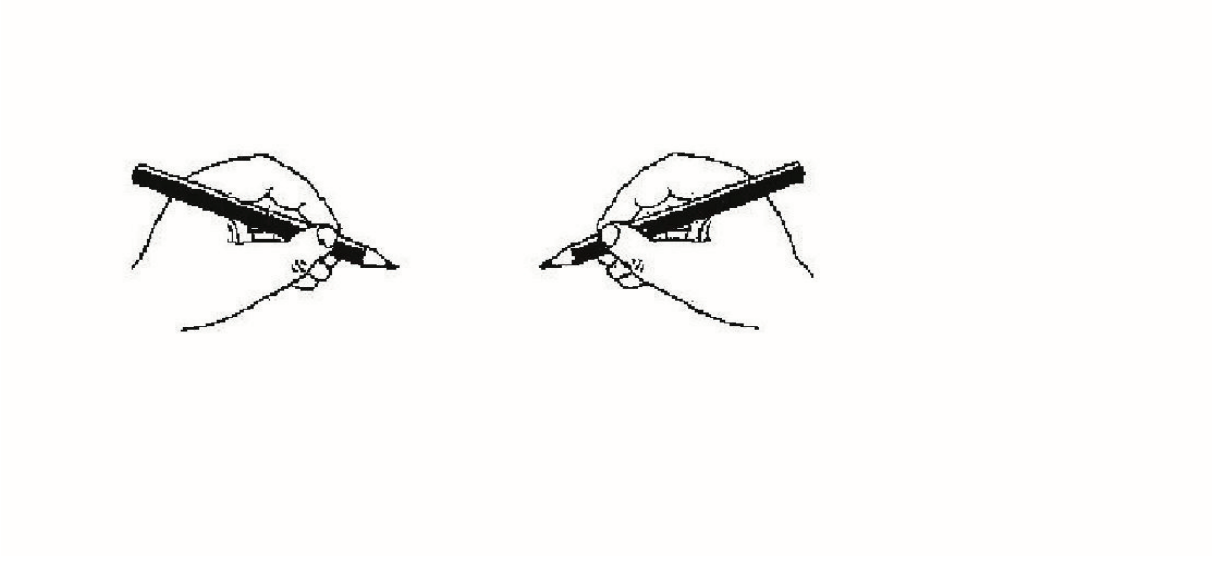

Obrázek č. 1. Správný úchop psacího náčiní - tužky

Možnosti cvičení špetky:

- trhání modelíny
- solení, cukrování
- setí semínek, krmení ryb
- sypání krupice nebo písku
- mačkání nebo trhání papíru
- navlékání korálků
- pohybování figurkami při hře Člověče nezlob se
- tiskání s houbičkou
- hlazení nosu (Doležalová, 2010)

Nesprávné úchopy psacího náčiní jsou všechny, které jsou jiné než špetkový. Problematický úchop je i křečovité držení tužky. Nesprávný úchop způsobuje rychlou unavitelnost ruky a s tím spojenou bolest ruky. Mezi nesprávné úchopy řadíme např. pěstičkový, smyčcový, hrstičkový. S těmito nevhodnými úchopy se nejčastěji setkáváme u dětí v raném věku, u dětí z málo podnětného prostředí, u dětí s mentální retardací. Tohoto nesprávného úchopu psacího náčiní je nutné si všimnout co nejdříve v předškolním věku, aby si jej dítě nezafixovalo. Je velmi náročné později přeučovat dítě v úchopu a tento špatný úchop může způsobit výchovné i výukové obtíže (Doležalová, 2010).

Mlčáková (2009) uvádí co je pro také správný rozvoj psaní třeba:

- radostnou pracovní atmosféru
- vhodnou dobu pro psaní dítěte
- přiměřené osvětlení psací plochy
- správné sezení
- správné držení těla při psaní
- správný úchop psacího náčiní
- správné natočení papíru

Další důležitým bodem v ergonomii psaní je zvolit vhodné psací náčiní. Velmi vhodné je začít již v mateřské škole s trojbokým programem, který velmi napomáhá správnému úchopu. Pro mladší školní věk jsou vhodné tužky širší – tlustší, starší předškoláci mohou mít při správném úchopu již tužky slabší. Je třeba, aby byly tužky lehké, aby se předškolákova ruka příliš brzy neunavila a nebolela. Totéž platí i o pastelkách. V dnešní době je již široká paleta tohoto materiálu. Velmi vhodné jsou voskové bločky z včelího vosku, které přímo nabádají ke špetkovému úchopu.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Tato diplomová práce se zabývá problematikou prevence a predikce specifických poruch učení v předškolním věku s ohledem na grafomotoriku. V teoretické části se zabývá přehledem preventivních opatření v předškolním věku se zaměřením na dílčí funkce. Primárním cílem výzkumného šetření je vyšetřit a následně posoudit deficity dílčích funkcí u deseti dětí předškolního věku. Pro realizaci výzkumného záměru byl zvolen výzkum kvalitativní.

4. 1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda jsou v mateřské škole Větrov děti, u kterých mohou být predikovány specifické poruchy učení, a dále pak které deficity jsou nejvíce rozšířené, případně zda v deficitech existují mezipohlavní rozdíly. Pro komplexní posouzení jednotlivých případů byly ze získaných údajů vypracovány kazuistiky, tzn případové studie.

4. 2 Výzkumné otázky

VO 1: Mají předškolní děti v mateřské škole Větrov předpoklady ke specifickým poruchám učení?
VO 2: Mají předškolní děti z MŠ Větrov zralou grafomotoriku pro budoucí nácvik psaní?
VO 3: Existují ve struktuře deficitů zjištěných u dětí MŠ Větrov rozdíly mezi chlapci a děvčaty?

4. 3 Druh a metody výzkumu

Pro výzkum byl zvolen kvalitativní výzkum. Vzhledem k nízkému počtu zkoumaných dětí, byl vytvořen osobní a intenzivní kontakt, který byl pro tento výzkum velmi důležitý. Díky kvalitativnímu výzkumu bylo umožněno pracovat s dětmi velmi individuálně, což by se nedařilo kvantitativním výzkumem. Kraus (2008) hodnotí kvalitativní výzkum jako humánní, s osobním kontaktem mezi výzkumníkem a respondenty, situacemi a jevy. Je více než zřejmé, že poznatky a závěry z tohoto kvalitativního výzkumu nemohou být aplikovány na celou populaci, jelikož povaha dat takto získaných to neumožňuje.

Metody sběru dat výzkumu

Pro dosažení odpovědí na výzkumné otázky, byly zvoleny následující metody. Rodiče i mateřská škola vyplnili krátký anamnestický dotazník se základními informacemi o dítěti

Výzkumné techniky:

- **anamnestický dotazník**
- dotazník pro učitelky mateřské školy
- analýza dokumentace dětí
- pozorování
- diagnostické testy

Data získaná těmito metodami byla využita ke zpracování kazuistik sledovaných dětí.
Defektologický slovník (1984, s. 174) vysvětluje kazuistiku takto: *„z lat. casus – případ, v lékařství klasická metoda popisu a rozboru jednotlivých léčených případů. S příslušným zaměřením mluvíme však též o kazuistice právnické, pedagogické, psychologické, defektologické. Kazuistika obsahuje zpravidla rodinnou a osobní anamnézu, diagnózu s prognózou, příslušná léčebná nebo nápravná opatření, jejich průběh a výsledky. Slouží obvykle k ilustraci nebo k vyvození jistých teoretických závěrů, pracovních hypotéz“.*

Zkoumané jednotky: předškolní děti v MŠ Větrov – deset dětí – pět dívek a pět chlapců

Časový harmonogram

- příprava výzkumu 3/2014 až 4/2014
- sběr dat a vlastní výzkum 5/2014
- zpracování a interpretace výsledků 6/2014 až 2/2015

Děti vykonávaly tyto testy:

Pro tento výzkum byly zvoleny testy, které se v pedagogicko-psychologické poradně (Jičín) provádějí s předškolními dětmi z důvodu odkladu školní docházky.

Jiráskův orientační test školní zralosti – modifikace Kernova testu

Tento test se skládá se tří subtestů:

- kresba mužské postavy
- nápodoba psacího písma
- obkreslení skupiny teček

Orientační test školní zralosti zjišťuje vyspělost jemné motoriky, koordinaci vidění a pohybu ruky, schopnost analýzy a syntézy, dále pak pracovní vyspělost a míru soustředění. V kresbě mužské postavy je možné posoudit, zda dítě již vystihuje detaily, u předškolních dětí se již očekává, že kresba obsahuje: hlavu, trup, končetiny, hlava by měla být spojená krkem s trupem a měla by být menší než krk. Dále by měly být na hlavě uši, vlasy (čepice, klobouk). Obličej by měl mít své detaily – oči, nos, ústa. Paže jsou zakončeny pěti prsty a nohy zahnuty. Nápodoba psacího písma vypovídá o schopnosti koncentrace, vizuomotorické koordinaci a schopnosti rozeznat neznámý tvar, je to o schopnosti soustředit se a správně reprodukovat. Opět by mělo dítě v předškolním věku již zvládnout písmo napodobit tak, že je čitelné, není dvakrát větší než v předloze, neměla by chybět diakritika, věta by měla být na řádku. Třetí subtest – obkreslení deseti teček testuje schopnost analýzy a syntézy, a opět schopnost soustředění. Dítě by mělo překreslit tečky ve stejném počtu a obrazci.

Jednotlivé části testu jsou hodnoceny bodově. Každý ze tří subtestů je hodnocen bodovou škálou od jedné do pěti bodů, přičemž bodové hodnocení 1 je nejlepší výkon, 5 nejhorší výkon.

„Způsob zpracování kresby lidské postavy slouží jako screening obecné vývojové úrovně. Pokud je hodnocena známkou 4-5, znamená to, že dítě úkol nezvládlo na takové úrovni, která by byla z hlediska požadavků školy dostačující. Kvalita nápodoby písma a obrazce složeného z teček umožňuje odhadnout schopnost percepčně analyzovat předlohu a grafomotoricky ji zpracovat. Pokud dítě nedokáže respektovat ani základní tvar předlohy, resp. Charakter detailů, nelze je považovat za školsky zralé. Dobrý výsledek je dostatečným potvrzením zralosti.“ (Vágnerová, Klégrová, 2008, s. 309)

V rámci prvního úkolu musí dítě namalovat mužskou postavu – pána. Tento úkol se hodnotí na stupnici 1 až 5. Hodnocení 1 dostane tehdy, namalovalo-li všechny detaily obličeje, končetiny, prsty a nohy, naopak hodnocení 5 obdrží tehdy, je-li na obrázku hlavonožec.

Ve druhé části testu má dítě za úkol napodobit nesmyslné věty psacím písmem. Děti opisovaly větu „CI YL OSN“. Tento úkol je opět hodnocen na škále 1 až 5. Známkou 5 je přitom hodnocena prostá čmáranice.

Ve třetí části testu děti obkreslovaly soubor deseti teček. Pokud dané tečky obkreslí přesně – hodnocení 1. Pokud zachová počet bodů – hodnocení 2. Pokud zachová tvar soustavy bodů – hodnocení 3. Pokud lze rozeznat, že jde o tečky či kolečka – hodnocení 4. Pokud se jedná o mazaninu – hodnocení 5. Hodnocení je stejné pro chlapce i dívky, nerozhoduje věk.

Poté se body sečtou a vyhodnotí:

3 – 6 bodů	nadprůměrný výsledek
7 –11 bodů	široký průměr
12 – 15 bodů	podprůměrný výsledek

Reverzní test (Edfeldtův)

- úroveň zrakové diferenciace
- úroveň reverzních tendencí (zaměňování zrcadlových tvarů)

Tímto testem se zjišťuje míra percepční zralosti, která je velmi důležitá k připravenosti pro výuku čtení. Sleduje výskyt tzv. reverzní tendence, sleduje zralost zrakového vnímání. Tento test obsahuje 84 políček s dvojicemi naprosto shodnými nebo nepatrně odlišných obrazců. Dítě má za úkol nalézt pole, ve kterém jsou předtištěné tvary odlišné a toto pole přeškrtnout. Pole, ve kterém se nacházejí oba dva tvary stejné, nechá prázdné. Percepční zralost se hodnotí podle celkového počtu správných řešení. Na základě počtu správných odpovědí se vyhodnotí tzv. RQ – reverzní kvocient. Hodnocení je stejné pro chlapce i dívky, nerozhoduje věk.

Standardizovaná norma udává toto hodnocení:

Hrubý skór

Pod 51bodů	dítě ještě není zralé pro výuku čtení
52 – 56 bodů	případy vyžadující podrobnější vyšetření
57 – 76 bodů	dítě je průměrně zralé

77 – 82 bodů dítě je více než průměrně zralé

Vágnerová, Klégrová (2008) udávají, že pokud dítě udělá **více než 15 chyb**, je velmi pravděpodobné, že jeho vizuální diferenciace **není dostatečně rozvinuta pro nácvik čtení**. Dle tohoto odborného názoru bude test hodnocen.

Test rizika čtení a psaní pro rané školáky (Švancarová, Kucharská)

Tento test slouží k včasnému záchytu dětí, které by mohly mít v počátečním čtení a psaní problémy. Test má 56 položek ve 13 subtestech, které jsou obodovány dle norem.

Test je rozdělený do několika oblastí:

- sluchové vnímání – sluchová analýza, sluchová diferenciace
- zrakové vnímání – pochopení a interpretace rytmu, diferenciace zrcadlově podobných tvarů, krátkodobá zraková paměť, zraková analýza, zraková diferenciace na ploše
- artikulační obratnost
- úroveň jemné motoriky
- schopnost tvoření rýmů

Test rizika poruch čtení a psaní byl hodnocen dle normy (D.Švancarová, A.Kucharská). Výsledek bodů, který se vyhodnotí na základě pohlaví a věku, vytvoří tzv. sten.

Hodnocení:

Sten	1 – 2	výrazný podprůměr
	3	podprůměr
	4	nižší průměr, hraniční pásmo
	5 – 6	průměr
	7	vyšší průměr
	8	nadprůměr
	9 – 10	výrazný nadprůměr

Test laterality

Byl prováděn dle Z. Matějčka a Z. Žlaba – Zkouška laterality.

Při této zkoušce je důležité, aby dítě i předměty, s kterými se testuje, byly v takovém postavení, že obě ruce mají stejnou příležitost.

Horní končetiny – korálky do lahvičky, zasouvání kolíčků, klíč do zámku, míček do krabičky, sáhnout si na noc, ucho, kam nejvýše dosáhne, navléknout nit do jehly. Hodnotí se, kterou ruku dítě používá v zátěžové situaci (např.: která ruka dává korálky do lahvičky, která ruka lahvičku drží)

Oči – při vyšetření laterality oka je důležité položit kukátko přímo před dítě, aby si jej dítě vzalo samo samo. Hodnotí se, ke kterému oku si dítě kukátko, papír stočený do ruličky, či papír s uprostřed rozstřiženou dírkou přiloží. Dominantní oko je to, ke kterému dítě přikládá kukátka.

Zkouška znalostí předškolních dětí (Matějček a kol., 1976)

„Zkouška znalostí předškolních dětí nechce být testem inteligence pravém slova smyslu, i když je nepochybné, že určité složky verbální inteligence zachycuje. Chce být především měřítkem znalostí, které dítě při své inteligenci získalo ve svém životním prostředí. Přitom však získávání informací, jejich třídění, zařazování, ukládání do paměti a vybavování ve vhodných životních situacích je nepochybně intelektovou činností“ (Matějček, Vágnerová, 1976, s. 4)

Pomocí této zkoušky znalostí předškolních dětí se zjišťuje nejen míra rozumových schopností dítěte, ale i míra uplatnění těchto schopností v daném sociálním prostředí. Test obsahuje 40 otázek zaměřených na deset oblastí – např. zvířata, rostliny, hry, pohádky. Tato zkouška ukazuje úroveň mentálního vývoje. Je hodnocena dle standardizovaných norem. Z této zkoušky bylo vyhodnoceno orientační IQ dítěte (Hadj Moussová, Duplinský a kol., 2002).

Testy předškolních dovedností

Další testy byly vytvořeny pro tento výzkum tak, aby se zjistilo, jak jsou na tom předškolní děti v **grafomotorice**, která jak již bylo řečeno v teoretické části, je velmi důležitá k nácviku psaní. Děti měly za úkol překreslit pět geometrických tvarů – kolečko, křížek, čtverec, trojúhelník a kosočtverec. Za každý zvládnutý tvar byl jeden bod, tudíž v tomto testu bylo možné získat 5 bodů .

V testu **sluchového vnímání** bylo zjišťováno, zda děti dokáží určit první a poslední hlásku ve slově, dále zda umí vytleskat slova na slabiky – rytmizace a zda dokáže vytvořit jednoduchý

rým Každý tento subtest byl hodnocen jedním bodem, v tomto testu bylo možné získat 4 body.

Předmatematické představy

V tomto testu bylo zjišťováno, zda se dítě správně orientuje v řadě, hodnotilo se, zda rozumí pojmům: největší, nejmenší, před, za, první, poslední, předposlední, za první, více, méně. Zda dítě zvládne napočítat do deseti. Za každý správně splněný úkol byl jeden bod, v tomto testu bylo možné získat 11 bodů.

Prostorová orientace

Tento test se zabýval, zda se dítě správně orientuje. Bylo hodnoceno, zda dítě rozumí pojmům: dole, nahoře, uprostřed, vlevo, vpravo, za, před, pod, nad. Dále pak zda dítě samo dokáže verbálně pojmenovat místo. Za každý správně splněný úkol byl opět jeden bod, v tomto testu bylo možné získat až 10 bodů.

Celkově v těchto čtyřech subtestech bylo možno získat max. 30 bodů. Dílčí oslabení jsou v konečné tabulce popsány jednotlivě.

4. 4 Výzkumný vzorek

Výzkum byl proveden v mateřské škole Větrov v Jičíně. Tato mateřská škola má tři třídy. Jednu speciální, jednu integrovanou a jednu běžnou třídu. V běžné třídě bylo v roce konání výzkumu dvanáct předškolních dětí, sedm chlapců a pět dívek. V začátcích výzkumu byli dva chlapci nemocní, tak se do výzkumu dostalo deset předškolních dětí – pět dívek a pět chlapců. V mateřské škole jsem po dohodě s paní ředitelkou měla možnost pracovat s dětmi individuálně. Což bylo v tomto případě velmi přínosné.

4.5 Výsledky a jejich interpretace

Chlapec A

Věk v době vyšetření: 5, 9 let/69 měsíců

Vzhled a povaha dítěte z pozorování:

Chlapec menší postavy, krátké vlnité vlasy, modré oči, velmi živý, povídavý, je rád středem pozornosti, spontánní typ, veselý.

Rodinná anamnéza:

Chlapec narozen z prvního fyziologického těhotenství, kojen dvanáct měsíců, pochází z úplné, bezproblémové rodiny, otec vyučen, matka středoškolské vzdělání, oba jsou zdravotně v pořádku.

Školní anamnéza:

Chlapec nastoupil do mateřské školy až v pěti letech, ve školce se jeví jako nesoustředěný, snadno se rozptýlí, chlapec je ještě velmi hravý, sebeobsluhu zvládá s dopomocí. Vyžaduje nadměrnou pozornost.

Komunikace:

U chlapce ještě není dokončena náprava výslovnosti – dyslálie – s, š, z, ž, c, č, r, ř. Komunikuje rád se všemi. Je povídavý.

Šetření:

Chlapec při vyšetření je velmi motoricky neklidný, u práce nevydrží sedět, často komentuje úkoly, občas vydá i nějaký zvuk. Soustředění je krátkodobé, občas zapomene instrukci k zadanému úkolu, musí se mu zopakovat, má zbrklé pracovní tempo.

Výsledky šetření:

Lateralita: vyhraněná - pravá ruka/pravé oko, chlapec kreslí pravou rukou, úchop je nesprávný – 2 prsty shora

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 4

Napodobení věty „Ci yl osn“: 4

Obkreslení skupiny bodů: 3

Celkem: 11 – slabší průměr

Reverzní test: 60 správných odpovědí z 84 – RQ 96

Test rizika poruch čtení a psaní: 35 bodů/5 sten - průměr

Zkouška znalostí předškolních dětí: 31 bodů – IQ 107

Grafo tvary: 2 body (zvládl kolečko, křížek)

Sluchové vnímání: 4 body (zvládl vše)

Předmatematické představy: 11 bodů (zvládl vše)

Prostorová orientace: 9 bodů (nezvládl před)

Hodnocení chlapce A

Chlapec A		
Jiráskův test	4 + 4 + 3= 11	průměrný výsledek
Reverzní test	24 chyb / RQ 96	průměrný výsledek
TRPČP	35/5	průměrný výsledek
ZZPD	31/ IQ 107	průměrný výsledek
TPD	2 + 4 + 11 + 9 =26	oslabená grafomotorika

Tabulka č. 1 Výsledky testů chlapce A

Zjištěné deficity:

- není vyzrálá grafomotorika, vizuomotorika pro nácvik psaní (viz. str. 49)
- oslabení ve zrakovém vnímání - nezralost pro nácvik čtení (viz. str. 50)
- nedokončená logopedická náprava
- nesprávný úchop
- krátkodobá pozornost, nevyzrálé pracovní návyky

Predikce SPU - ANO

Doporučení: Výzkum prokázal u chlapce oslabení ve více oblastech. Před nástupem do školy by měl chlapec absolvovat cílenou přípravu v podobě komplexního kurzu pro předškoláky, kde se bude rozvíjet ve všech dílčích funkcích.

- Grafomotorický kurz dle Heyrovské – Nebojte se psaní
- Pravidelná logopedická náprava
- Metoda dobrého startu
- HYPO
- MAXÍK
- nácvik správného úchopu

Chlapec B

Věk v době vyšetření: 6, 1 let/73 měsíců

Vzhled a povaha dítěte dle pozorování:

Chlapec střední postavy, krátké světlé vlasy, zelené oči, plačtivý, vzdorovitý, klidný

Rodinná anamnéza:

Chlapec narozen z druhého fyziologického těhotenství, kojen deset měsíců, pochází z úplné, bezproblémové rodiny, otec vyučen, matka vyšší odborné vzdělání, oba jsou zdravotně v pořádku, starší sestra (2005).

Školní anamnéza:

Chlapec nastoupil do mateřské školy ve třech letech, ve školce je již velmi samostatný, přiměřeně sebevědomý, průměrný

Komunikace:

Chlapec nemá logopedické potíže, komunikuje v normě.

Šetření:

Chlapec byl pozitivně naladěný, kontakt navázal bez obtíží.

Výsledky šetření:

Lateralita: nevyhraněná ruka/levé oko, chlapec kreslí levou rukou – formuje se spíše levostranně, úchop je špetkový

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 5

Napodobení věty „Ci yl osn“: 2

Obkreslení skupiny bodů: 2

Celkem: 9 – průměrný výsledek

Reverzní test: 76 správných odpovědí z 84 – RQ 120

Test rizika poruch čtení a psaní: 39 bodů/6 sten – průměr

Zkouška znalostí předškolních dětí: 33 bodů – IQ 111

Grafo tvary: 5 bodů (zvládl vše)

Sluchové vnímání: 4 body (zvládl vše)

Předmatematické představy: 11 bodů (zvládl vše)

Prostorová orientace: 7 bodů (nezvládal vlevo, vpravo a verbálně pojmenovat místo)

Hodnocení chlapce B

Chlapec B		
Jiráskův test	5 + 2 + 2= 9	průměrný výsledek
Reverzní test	8 chyb / RQ 120	velmi dobrý výsledek
TRPČP	39/6	průměrný výsledek
ZZPD	33/ IQ 111	průměrný výsledek
TPD	5 + 4 + 11 + 7 =27	problém s prost.orientací

Tabulka č. 2 Výsledky testů chlapce B

Zjištěné deficity:

- nezvládl nakreslit postavu – grafomotorika není plně vyzrálá
- problémy v prostorové orientaci
- nevyhraněná lateralita

Predikce SPU – ANO

Doporučení: Chlapec nezvládl nakreslit postavu pána, hůře se orientoval v prostorové orientaci a má nevyhraněnou lateralitu, v porovnání s ostatními dětmi dopadl v testech nejlépe, ale i tyto deficity mohou být předpokladem specifických poruch učení.

- uvolňovací cviky – trénink grafomotoriky – Jedním tahem – J. Bednářová, grafomotorické listy
- nácvik prostorové orientace – speciální pexeso, doplňování obrázků dle pokynů, v přírodě, ve městě – při různých hrách

Chlapec C

Věk v době vyšetření: 5, 8 let/68 měsíců

Vzhled a povaha dítěte dle pozorování:

Chlapec drobné postavy, černé vlasy, hnědé oči, často nejistý, v případě problému pláče

Rodinná anamnéza:

Chlapec narozen z prvního fyziologického těhotenství, kojen tři měsíce, pochází z úplné, bezproblémové rodiny, otec i matka mají středoškolské vzdělání, oba jsou zdravotně v pořádku, mladší bratr (2012).

Školní anamnéza:

Chlapec nastoupil do mateřské školy ve třech letech, zpočátku plakal, nechtěl MŠ navštěvovat, nyní již bez problémů, občas je lítostivý

Komunikace:

Chlapec ještě neovládá ř, komunikuje v normě.

Šetření:

Chlapec je dobře naladěný, s chutí plní zadané úkoly, jakmile se setká s obtížnějším zadáním, ztrácí jistotu, potřebuje dopomoc, schopnost koncentrace pozornosti je krátkodobá. Zadané úkoly komentuje. Má problémy v překonávání překážek.

Výsledky šetření:

Lateralita: nevyhraněná ruka/levé oko, chlapec kreslí pravou rukou – hrstkové držení tužky – špetkový úchop umí, ale není zafixovaný

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 3

Napodobení věty „Ci yl osn“: 4

Obkreslení skupiny bodů: 3

Celkem: 10 – slabší průměr

Reverzní test: nesplnil celé – vyplněno 42 úkolů – 32 správně – nehodnoceno

Test rizika poruch čtení a psaní: 34 bodů/4 sten – nižší podprůměr

Zkouška znalostí předškolních dětí: 18 bodů – IQ 85

Grafo tvary: 3 body (zvládl kolečko, křížek, trojúhelník)

Sluchové vnímání: 4 body (zvládl vše)

Předmatematické představy: 10 bodů (napočítal pouze do tří)

Prostorová orientace: 9 bodů (nezvládl vlevo)

Hodnocení chlapce C

Chlapec C		
Jiráskův test	3 + 4 + 3= 10	průměrný výsledek
Reverzní test	nezvládl	nezralost ve zrakové percepci
TRPČP	34/4	nižší průměr - hraniční
ZZPD	18/ IQ 85	průměrný výsledek - hraniční
TPD	3 + 4 + 10 + 9 =26	oslabená grafomotorika

Tabulka č. 3 Výsledky testů chlapce C

Zjištěné deficity:

- nevyzrálá grafomotorika, vizuomotorika pro nácvik psaní
- velké oslabení ve zrakovém vnímání - nezralost pro nácvik čtení
- krátkodobá pozornost, nevyzrálé pracovní návyky
- nevyhraněná lateralita
- hraniční výsledek v Testu rizika poruch čtení a psaní
- celková nevyzrálost v socioemoční a pracovní oblasti
- nedokončená logopedická náprava

Predikce SPU - ANO

Doporučení: U chlapce C výzkum prokázal oslabení v téměř všech dílčích funkcích, chlapec by měl před nástupem školní docházky projít cílenou přípravu na školu.

- Grafomotorický kurz dle Heyrovské – Nebojte se psaní
- Pravidelná logopedická náprava
- Metoda dobrého startu
- HYPO
- MAXÍK
- KUMOT
- Nacvičit správný špetkový úchop
- Možné i samostaně posilovat zrakové, sluchové vnímání
- Uvolňovat ruku – grafomotorické listy

Chlapec D

Věk v době vyšetření: 5, 9 let/69 měsíců

Vzhled a povaha dítěte dle pozorování:

Chlapec drobnější postavy, ostříhaný na ježka, modré oči, milý, sympatický, snící, hravý

Rodinná anamnéza:

Chlapec narozen z druhého fyziologického těhotenství, kojen dvanáct měsíců, pochází z úplné, bezproblémové rodiny, otec středoškolák, matka vyšší odborné vzdělání, oba jsou zdravotně v pořádku, starší sestra (2004).

Školní anamnéza:

Chlapec nastoupil do mateřské školy ve třech letech, ve školce je již velmi samostatný, přiměřeně sebevědomý, průměrný, od začátku se mu ve školce líbí, stále preferuje hru před prací pro předškoláky.

Komunikace:

Chlapec ještě nemá navozené sykavky a r, ř , komunikuje v normě.

Šetření:

Chlapec byl velmi pozitivně naladěný, kontakt navázal bez obtíží, úkoly plní s nadšením, pracuje velmi rychle, místy až překotně, grafomotorické dovednosti ještě nemá úplně vyzrálé, kresba postavy je po obsahové i technické stránce velmi chudá, neodpovídá věku, úchop tužky je nesprávný – velký přítlak na podložku

Výsledky šetření:

Lateralita: nevyhraněná ruka/pravé oko, chlapec kreslí pravou rukou

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 5

Napodobení věty „Ci yl osn“: 5

Obkreslení skupiny bodů: 3

Celkem: 13 –velmi slabá úroveň

Reverzní test: 70 správných odpovědí z 84 – RQ 110

Test rizika poruch čtení a psaní: 37 bodů/6 sten – průměr

Zkouška znalostí předškolních dětí: 32 bodů – IQ 110

Grafo tvary: 2 body (zvládl kolečko, křížek)

Sluchové vnímání: 0 bodů (nezvládl)

Předmatematické představy: 11 bodů (zvládl vše)

Prostorová orientace: 7 bodů (nezvládl vlevo, vpravo, verbální pojmenování místa)

Hodnocení chlapce D

Chlapec D		
Jiráskův test	5 + 5 + 3= 13	podprůměrný výsledek
Reverzní test	14 chyb/RQ 110	průměrný výsledek
TRPČP	37/6	průměr
ZZPD	32/ IQ 110	průměrný výsledek
TPD	2 + 0 + 11 + 7 =20	oslabené percepce

Tabulka č. 4 Výsledky testů chlapce D

Zjištěné deficity:

- velké oslabení v grafomotorice
- oslabená vizuomotorika
- krátkodobá pozornost, nevyzrálé pracovní návyky
- nevyhraněná lateralita
- nesprávný úchop tužky
- nedokončená logopedická náprava
- nevyzrálé sluchové vnímání
- nezvládá prostorovou orientaci

Predikce SPU - ANO

Doporučení: Také u tohoto chlapce výzkum prokázal velká dílčí oslabení, které je třeba před nástupem do první třídy trénovat pomocí cílených preventivních kurzů.

- Grafomotorický kurz dle Heyrovské – Nebojte se psaní
- Pravidelná logopedická náprava
- Metoda dobrého startu
- HYPO
- MAXÍK
- KUMOT
- Nacvičit správný špetkový úchop
- Možné i samostaně posilovat zrakové, sluchové vnímání
- Uvolňovat ruku – grafomotorické listy

Chlapec E

Věk v době vyšetření: 5, 10 let/70 měsíců

Vzhled a povaha dítěte dle pozorování:

Chlapec střední postavy, krátké hnědé vlasy, hnědé velké oči, velmi sebevědomý, nesoustředěný, upovídaný

Rodinná anamnéza:

Chlapec narozen z prvního fyziologického těhotenství, kojen šest měsíců, pochází z úplné rodiny, velmi slabé sociokulturní prostředí, otec základní vzdělání, matka střední vzdělání bez maturity, oba jsou zdravotně v pořádku, mladší sestra (2012).

Školní anamnéza:

Chlapec nastoupil do mateřské školy v pěti letech, souvisle téměř nechodil, časté stěhování, velmi obtížně se přizpůsobuje, není zvyklý na řád, je mu vše jedno.

Komunikace:

Výslovnost ještě není upravena – l, r, ř, komunikuje rád a často více než je třeba

Šetření:

Chlapec se nedokázal zkoncentrovat na zadané úkoly, potřeboval jasná a stručná pravidla, která brzy zapomněl. Na výsledku mu vůbec nezáleží. Oslabená sluchová paměť.

Výsledky šetření:

Lateralita: vyhraněná pravá ruka/pravé oko, chlapec kreslí pravou rukou, hrstkový úchop

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 5

Napodobení věty „Ci yl osn“: 5

Obkreslení skupiny bodů: 5

Celkem: 15 – velmi slabá úroveň

Reverzní test: není schopen samostatné práce – nezvládl vypracovat test

Test rizika poruch čtení a psaní: 21 bodů/2 sten – výrazný podprůměr

Zkouška znalostí předškolních dětí: 21 bodů – IQ 90

Grafo tvary: 1 bod (zvládl kolečko)

Sluchové vnímání: 2 body (nezvládl určit poslední hlásku, rým)

Předmatematické představy: 4 body (nezvládl největší, nejmenší, první, poslední, předposlední, za první, nepočítá)

Prostorová orientace: 7 bodů (nezvládl vlevo, vpravo, verbálně pojmenovat místo)

Hodnocení chlapce E

Chlapec E		
Jiráskův test	5 + 5 + 5= 15	velmi slabá úroveň
Reverzní test	nezvládl	nezralost
TRPČP	21/2	výrazný podprůměr
ZZPD	21/ IQ 90	průměrný výsledek
TPD	1 + 2 + 4 + 7 = 14	oslabený výkon

Tabulka č. 5 Výsledky testů chlapce E

Zjištěné deficity:

- není vyzrálá grafomotorika, vizuomotorika pro nácvik psaní
- velmi zaostalá kresba
- Reverzní test nezvládl – nezralost pro nácvik čtení
- logopedie
- krátkodobá pozornost, nevyzrálé pracovní návyky – nedochází do mateřské školy pravidelně
- oslabení ve sluchovém vnímání
- oslabení v předmatematických představách
- oslabení v prostorové orientaci
- velmi slabý výsledek v Testu rizika poruch čtení a psaní
- slabé sociokulturní rodinné prostředí

Predikce SPU - ANO

Doporučení:

- Grafomotorický kurz dle Heyrovské – Nebojte se psaní
- Pravidelná logopedická náprava
- Metoda dobrého startu
- HYPO
- MAXÍK
- KUMOT
- Nacvičit správný špetkový úchop
- Možné i samostaně posilovat zrakové, sluchové vnímání
- Uvolňovat ruku – grafomotorické listy
- Pravidelná docházka do mateřské školy

Tento chlapec potřebuje velmi pečlivou a individuální péči především v domácím prostředí:

Zrakové vnímání – manipulace se stavebnicemi

- skládání mozaikových obrázků
- skládání rozstříhaných obrázků, vyhledávání stejných dvojic
- hledání rozdílů
- spojování teček dle předlohy
- nedokreslené obrázky, stínové obrázky

Sluchové vnímání – rozvoj fonematického sluch (ko**s**a nebo ko**z**a)

- rytmická cvičení
- rozeznávání hlásky na začátku slova A jako Alenka

Rozvoj paměti a pozornosti – pexeso, Kimovy hry

- hádání pohádek, hledání chyb v pohádce
- opakování slov, vět

Rozvoj myšlení – hledání protikladů

- cvičení zobecňování (kočka, pes, myš – zvířata, jablko, banán – ovoce)
- co je správné a co ne, řešení situací

Rozvoj matematických představ – pojmy méně, více, nejdelší, nejkratší

- třídění podle velikosti, šířky

Rozvoj řeči a slovní zásoby – říkadla, hádanky, říkanky s pohybem

- rozvoj slovní zásoby, pojmenování obrázků a předmětů

Rozvoj motoriky – vystřihování

- navlékání korálků
- cvičení hmatu
- grafomotorická cvičení – držení tužky, uvolňovací cviky ruky

Dívka F

Věk v době vyšetření: 5, 7 let/67 měsíců

Vzhled a povaha dítěte dle pozorování:

Dívka vyšší postavy s dlouhými blonďatými vlasy, modré oči, velmi bázlivá, tichá, stydlivá, pracuje ve velmi pomalém tempu.

Rodinná anamnéza:

Dívka je z prvního fyziologického těhotenství, kojena do třech let, pochází s úplné bezproblémové rodiny, otec i matka mají středoškolské vzdělání, sourozence nemá.

Školní anamnéza:

Dívka nastoupila do mateřské školy ve třech letech, ve školce si velmi těžko zvykala, začala se pomočovat, byla vzdorovitá, nespolupracovala, nyní již samostatná, pečlivá, ale pomalá. Stále hůře navazuje kontakt. Často nemocná – velká absence v MŠ.

Komunikace:

Dívka ještě nemá navozené r, ř, nerada komunikuje, stydí se, nechce navazovat sama kontakt, je velmi bázlivá, mluví potichu.

Šetření:

Dívka v počátku velmi stydlivá, nejistá, hovoří potichu, při plnění úkolů pracuje pomalu a pečlivě.

Výsledky šetření:

Lateralita: nevyhraněná ruka/pravé oko, dívka kreslí pravou rukou, hrstkový úchop

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 3

Napodobení věty „Ci yl osn“: 3

Obkreslení skupiny bodů: 2

Celkem: 8 – průměrný výsledek

Reverzní test: 73 správných odpovědí z 84 – RQ 114

Test rizika poruch čtení a psaní: 30 bodů/4 sten – nižší průměr

Zkouška znalostí předškolních dětí: 20 bodů – IQ 90

Grafo tvary: 4 body (zvládla kolečko, křížek, trojúhelník, čtverec)

Sluchové vnímání: 2 body (nezvládla první a poslední hlásku ve slově)

Předmatematické představy: 5 bodů (nezvládla první, poslední, předposlední, za první, počítání do deseti)

Prostorová orientace: 9 bodů (nezvládla verbální pojmenování místa)

Hodnocení dívky F

Dívka F		
Jiráskův test	3 + 3 + 2= 8	Průměrný výsledek
Reverzní test	11 chyb/RQ 114	Průměrný výsledek
TRPČP	30/4	nižší průměr - hraniční
ZZPD	20/ IQ 90	průměrný výsledek
TPD	4 + 2 + 5 + 9 =20	oslabení

Tabulka č. 6 Výsledky testů dívky F

Zjištěné deficity:

- Nevyhraněná lateralita
- Nesprávný úchop
- Oslabení ve sluchové percepci
- Oslabení v prostorové orientaci
- Předmatematické představy nezvládá
- Hraniční výsledek v Testu rizika poruch čtení a psaní
- Zvýšená nejistota, velmi pomalé tempo
- Nedokončená logopedická náprava

Predikce SPU - ANO

Doporučení: U dívky jsou oslabení opět v několika oblastech. Cílená preventivní příprava před nástupem do školy je nezbytná. Je vhodné vybrat komplexní kurz pro předškoláky.

- Grafomotorický kurz dle Heyrovské – Nebojte se psaní
- Pravidelná logopedická náprava
- Metoda dobrého startu
- HYPO
- MAXÍK
- KUMOT
- Nacvičit správný špetkový úchop
- Možné i samostatně posilovat sluchové vnímání
- Uvolňovat ruku – grafomotorické listy

- Zvýšit imunitu – pravidelná docházka MŠ

Dívka G

Věk v době vyšetření: 5, 9 let/69 měsíců

Vzhled a povaha dítěte dle pozorování:

Dívka střední postavy se zastřiženým mikádem, špinavá blond, modré oči, veselá, živá, komunikativní, nosí brýle

Rodinná anamnéza:

Dívka je z druhého fyziologického těhotenství, kojena do šesti měsíců, pochází s úplné bezproblémové rodiny, otec vysokoškolák (starší věk), matka středoškolské vzdělání, starší sestra 2004, na výchově se podílí hlavně matka, otec pracovně zaneprázdněn.

Školní anamnéza:

Dívka nastoupila do mateřské školy ve třech letech, ve školce si velmi špatně zvykala, problémy přetrvávají dodnes.

Komunikace:

Dívka již nemá logopedické problémy, komunikuje ráda, je spontánní, hovoří a komentuje vše

Šetření:

Dívka velmi rychle navázala kontakt, byla veselá, pracovní tempo narušovala různými poznámkami, tím se tempo zpomalovalo, nedokončuje úkoly, je potřeba dopomoc, je velmi hravá, motoricky neklidná

Výsledky šetření:

Lateralita: pravá ruka/pravé oko, dívka kreslí pravou rukou, špetkový úchop

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 2

Napodobení věty „Ci yl osn“: 3

Obkreslení skupiny bodů: 2

Celkem: 7 – průměrný výsledek

Reverzní test: 72 správných odpovědí z 84 – RQ 113

Test rizika poruch čtení a psaní: 39 bodů/6 sten - průměr

Zkouška znalostí předškolních dětí: 32 bodů – IQ 110

Grafo tvary: 3 body (zvládla kolečko, křížek, čtverec)

Sluchové vnímání: 1 bod (nezvládla první ani poslední hlásku, vytleskání)

Předmatematické představy: 8 bodů (nezvládla před, za, za první)

Prostorová orientace: 7 bodů (nezvládla vlevo, vpravo, verbální pojmenování místa)

Hodnocení dívky G

Dívka G		
Jiráskův test	2 + 3 + 2= 7	Průměrný výsledek
Reverzní test	12 chyb/RQ 113	Průměrný výsledek
TRPČP	39/6	Průměrný výsledek
ZZPD	32/ IQ 110	průměrný výsledek
TPD	3 + 1 + 8 + 7 =19	oslabení

Tabulka č. 7 Výsledky testů dívky G

Zjištěné deficity:

- oslabené sluchové vnímání
- oslabení v prostorové orientaci
- oslabení po stránce pracovní a sociální

Predikce SPU – ANO – oslabené percepční funkce

Doporučení:

- Metoda dobrého startu
- HYPO
- MAXÍK
- KUMOT
- Možné i samostatně posilovat sluchové vnímání
- Posilování koncentrace pozornosti, samostatnosti

Dívka H

Věk v době vyšetření: 5, 11 let/71 měsíců

Vzhled a povaha dítěte dle pozorování:

Dívka menší postavy, světlé vlasy, modré oči, tichá, neprůbojná

Rodinná anamnéza:

Dívka je z prvního fyziologického těhotenství, kojena do třech let, pochází s úplné bezproblémové rodiny, otec i matka mají středoškolské vzdělání, sourozence nemá.

Školní anamnéza:

Dívka nastoupila do mateřské školy v pěti letech, ve školce bez problémů.

Komunikace:

Dívka ještě nemá navozené sykavky csz, čšž, r, ř, v komunikaci spíše tichá, raději nemluví, poslouchá.

Šetření:

Dívka v počátku velmi stydlivá, nejistá, hovoří potichu, při plnění úkolů pracuje pomalu a pečlivě.

Výsledky šetření:

Lateralita: pravá ruka/levé oko – zkřížená, dívka kreslí pravou rukou, hrstkový úchop

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 4

Napodobení věty „Ci yl osn“: 4

Obkreslení skupiny bodů: 2

Celkem: 10 – slabší průměr

Reverzní test: 79 správných odpovědí z 84 – RQ 124

Test rizika poruch čtení a psaní: 27 bodů/3 sten - podprůměr

Zkouška znalostí předškolních dětí: 26 bodů – IQ 95

Grafo tvary: 5 body (zvládla vše)

Sluchové vnímání: 1 bod (nezvládla poslední hlásku, rým a vytleskání slabik)

Předmatematické představy: 11 bodů (zvládla vše)

Prostorová orientace: 7 bodů (nezvládla vlevo, vpravo, verbální pojmenování místa)

Hodnocení dívky H

Dívka H		
Jiráskův test	4 + 4 + 2= 10	Průměrný výsledek
Reverzní test	5 chyb/RQ 124	nadprůměrný výsledek
TRPČP	27/3	podprůměrný výsledek
ZZPD	26/ IQ 95	průměrný výsledek
TPD	5 + 1 + 11 + 7 =24	oslabení ve sluchovém vnímání

Tabulka č. 8 Výsledky testů dívky H

Zjištěné deficity:

- oslabení ve sluchovém vnímání
- nevyzrálá grafomotorika a vizuomotorika k nácviku psaní
- oslabení v prostorové orientaci

- nedokončená logopedická náprava
- zkřížená lateralita
- hrstkový úchop
- podprůměrný výsledek v Testu rizika čtení a psaní

Predikce SPU - ANO

Doporučení: Dívka dle výsledku výzkumu má percepční oslabení, která se mohou v budoucnu rozvinout v SPU, dále je třeba věnovat pozornost rozvoji grafomotoriky a logopedii. Cílenou přípravu by dívka měla absolvovat ještě před nástupem do školy.

- Grafomotorický kurz dle Heyrovské – Nebojte se psaní
- Pravidelná logopedická náprava
- Metoda dobrého startu
- HYPO
- MAXÍK
- KUMOT
- Nacvičit správný špetkový úchop
- Možné i samostaně posilovat sluchové vnímání
- Uvolňovat ruku – grafomotorické listy

Dívka I

Věk v době vyšetření: 7,0 let/84 měsíců

Vzhled a povaha dítěte dle pozorování:

Dívka střední postavy s vlnitými blonďatými vlasy, modré oči, zpočátku stydlivá, občas vzpurná, nespolupracující

Rodinná anamnéza:

Dívka je z prvního těhotenství, narozena předčasně v sedmém měsíci, - opožděný vývoj kojena do půlroku, pochází s úplné bezproblémové rodiny, otec i matka mají středoškolské vzdělání, mladší bratr 2010

Školní anamnéza:

Dívka nastoupila do mateřské školy ve třech letech, ve školce si velmi těžko zvykala, zpočátku nekomunikovala, byla bázlivá, nechtěla si hrát, nyní již samostatná, veselá.

Komunikace:

Dívka má již vyvozené všechny hlásky, komunikuje se všemi bez problémů.

Šetření:

Dívka v počátku velmi stydlivá, nejistá, hovoří potichu, při plnění úkolů se velmi snaží, ale když jí něco nejde, nechce dál pokračovat, je nejistá

Výsledky šetření:

Lateralita: pravá ruka/levé oko - zkřížená, dívka kreslí pravou rukou, špatný úchop – přesah palce

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 3

Napodobení věty „Ci yl osn“: 3

Obkreslení skupiny bodů: 2

Celkem: 8 – průměrný výsledek

Reverzní test: 59 správných odpovědí z 84 – RQ 94

Test rizika poruch čtení a psaní: 42 bodů/6 sten - průměr

Zkouška znalostí předškolních dětí: 27 bodů – IQ 90

Grafo tvary: 5 body (zvládla vše)

Sluchové vnímání: 3 body (nezvládla poslední hlásku ve slově)

Předmatematické představy: 9 bodů (nezvládla za první, předposlední)

Prostorová orientace: 8 bodů (nezvládla za, před)

Hodnocení dívky I

Dívka I		
Jiráskův test	3 + 3 + 2= 8	průměrný výsledek
Reverzní test	25 chyb/RQ 94	průměrný výsledek
TRPČP	42/6	průměrný výsledek
ZZPD	27/ IQ 90	průměrný výsledek
TPD	5 + 3 + 9 + 8 =25	Oslabení prostor.orientace

Tabulka č. 9 Výsledky testů dívky I

Zjištěné deficity:

- oslabení v pravolevé orientaci
- velké oslabení ve zrakovém vnímání
- zkřížená lateralita
- špatný úchop

- nejistota, pracovní nezralost
- předčasný porod, celková nezralost

Predikce SPU – ANO (pokud nepůjde o celkové oslabení – nezralost z důvodu předčasného porodu)

Doporučení:

- Metoda dobrého startu
- HYPO
- MAXÍK
- KUMOT
- Nacvičit správný špetkový úchop
- Možné i samostatně posilovat zrakové vnímání
- Uvolňovat ruku – grafomotorické listy
- Individuální přístup – celkové posilování osobnosti

Dívka J

Věk v době vyšetření: 6,6 let/78 měsíců

Vzhled a povaha dítěte dle pozorování:

Dívka střední postavy má jemné blond vlasy, modré oči, velmi komunikativní, veselá, všechno ví, všechno zná

Rodinná anamnéza:

Dívka je z prvního fyziologického těhotenství, kojena do dvou let, pochází z úplné rodiny (otec má starší dceru z prvního manželství), otec i matka mají středoškolské vzdělání, nevlastní starší sestra 2000

Školní anamnéza:

Dívka nastoupila do mateřské školy ve dvou a půl letech, ve školce od začátku velmi dobře zadaptovaná, ráda řídí ostatní děti, je velmi upovídaná

Komunikace:

Dívka ještě nemá úplně navozené sykavky a r, ř, mluví hodně, komunikuje se všemi, často mimo téma

Šetření:

Dívka od začátku velmi komunikativní, veselá, o vše se zajímá, úkoly plní s radostí, velmi se snaží, na výsledku jí záleží

Výsledky šetření:

Lateralita: pravá ruka/levé oko - zkřížená, dívka kreslí pravou rukou, nesprávný úchop – hrstkový, velmi křečovitý

Orientační test školní zralosti

Kresba postavy: 1

Napodobení věty „Ci yl osn“: 3

Obkreslení skupiny bodů: 2

Celkem: 6 – nadprůměrný výsledek

Reverzní test: 69 správných odpovědí z 84 – RQ 108

Test rizika poruch čtení a psaní: 25 bodů/2 sten

Zkouška znalostí předškolních dětí: 33 bodů – IQ 100

Grafo tvary: 5 bodů (zvládla vše)

Sluchové vnímání: 0 bodů (vůbec nezvládala)

Předmatematické představy: 10 bodů (nezvládala předposlední)

Prostorová orientace: 9 bodů (nezvládala vlevo)

Hodnocení dívky J

Dívka J		
Jiráskův test	1 + 3 + 2= 6	nadprůměrný výsledek
Reverzní test	15 chyb/RQ 108	nadprůměrný výsledek
TRPČP	25/2	podprůměrný výsledek
ZZPD	33/ IQ 100	průměrný výsledek
TPD	5 + 0 + 10 + 9 =24	oslabené sluchové vnímání

Tabulka č. 10 Výsledky testů dívky J

Zjištěné deficity:

- výrazně oslabené sluchové vnímání
- zkřížená lateralita
- podprůměrný výsledek v Testu rizika poruch čtení a psaní
- nesprávný úchop
- nedokončená logopedická náprava

Predikce SPU - ANO

Doporučení:

- Metoda dobrého startu
- HYPO
- MAXÍK
- KUMOT
- Nacvičit správný špetkový úchop
- Pravidelná logopedická náprava
- Možné i samostatně posilovat sluchové vnímání
- Uvolňovat ruku – grafomotorické listy

4. 6 Shrnutí praktické části

Věk

	Věk (měsíce)	Věk (roky)
Chlapec A	69	5,9
Chlapec B	73	6,1
Chlapec C	68	5,8
Chlapec D	69	5,9
Chlapec E	70	5,10
Dívka F	67	5,7
Dívka G	69	5,9
Dívka H	71	5,11
Dívka I	84	7
Dívka J	78	6,6

Tabulka č. 11 Věk respondentů

Tabulka podává přehledný seznam dětí z pohledu věku, děti byly ve věku mezi 5,7 až 7 rokem.

Lateralita

	P/P	L/L	P/L	L/P	A
Chlapec A	x				
Chlapec B					x
Chlapec C					x
Chlapec D					x
Chlapec E	x				
Dívka F					x
Dívka G	x				
Dívka H			x		
Dívka I			x		
Dívka J			x		

Tabulka č. 12 Lateralita

V tabulce č. 12 je přehledně zpracována lateralita zkoumaných dětí. Pro nácvik čtení a psaní je výhodou, když dominance ruky a oka je stejně lateralizována. Za rizikové typy z pohledu specifických poruch učení jsou považovány přecvičená lateralita, zkřížená lateralita a ambidextrie. Z deseti dětí mají tři vyhraněnou lateralitu, tři děti zkříženou lateralitu a čtyři děti mají stále nevyhraněnou lateralitu tzn., že stále používají obě ruce v různých činnostech – ambidextrie.

Odpovědi na výzkumné otázky

VO 1: Mají předškolní děti v mateřské škole Větrov předpoklady ke specifickým poruchám učení?

Z výzkumu vyplynulo, že všech deset zkoumaných dětí má predikci k SPU, výzkum zjistil deficity v různých oblastech dílčích funkcí, nejvíce však v grafomotorice.

VO 2: Mají předškolní děti z MŠ Větrov zralou grafomotoriku pro budoucí nácvik psaní?

Z výzkumu vyplynulo, že velký problém je úchop dětí, většina dětí nedrží tužku správným špetkovým úchopem, mají neuvolněné ruce. Z toho plyne, že je ruka po krátké době používání tužky bolí. Grafomotorika dětem činila velké potíže. Pouze kolečko zvládly dle předlohy překreslit všechny děti, křížek zvládlo devět dětí, čtverec sedm dětí, trojúhelník pět dětí a kosočtverec už jen čtyři děti. Z Jiráskova testu výzkum ukázal, že čtyři děti (dívky) jsou připravené na nácvik psaní. Ostatních šest dětí se musí dále v grafomotorice rozvíjet.

VO 3: Existují ve struktuře deficitů zjištěných u dětí MŠ Větrov rozdíly mezi chlapci a děvčaty?

Jiráskův test školní zralosti

Výzkum ukázal, že po grafomotorické a vizuomotorické stránce (pouze z Orientačního testu školní zralosti) jsou na tom lépe dívky. Viz graf níže, subtesty jsou hodnocené body od 1 do 5, přičemž 5 je nejhorší výsledek. Tento výsledek je po sečtení všech tří subtestů.

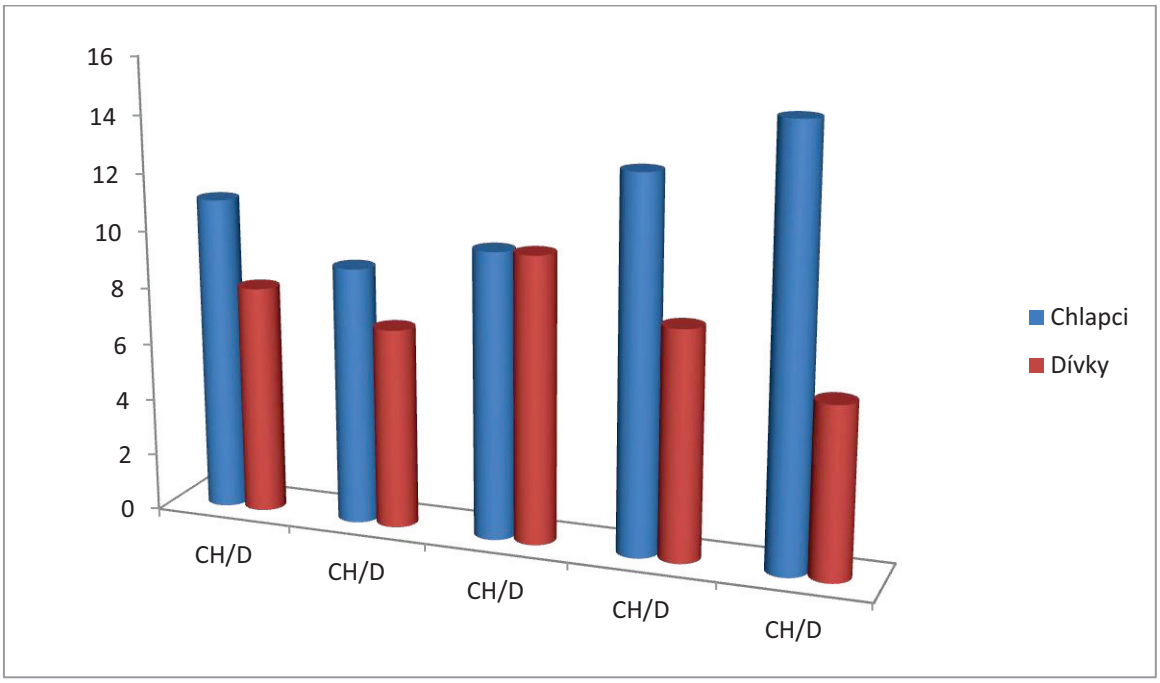

Graf č. 1 Výsledky Orientačního testu školní zralosti – rozdíly chlapci x dívky

Reverzní test

V Reverzním testu, který je zaměřen na zrakové rozlišování opět dosáhly lepších výsledků dívky. V grafu je porovnání počtu chyb, hodnotí se 84 obrazců. 2 chlapci test nebyli schopni dokončit – jsou hodnoceni 84 chybami.

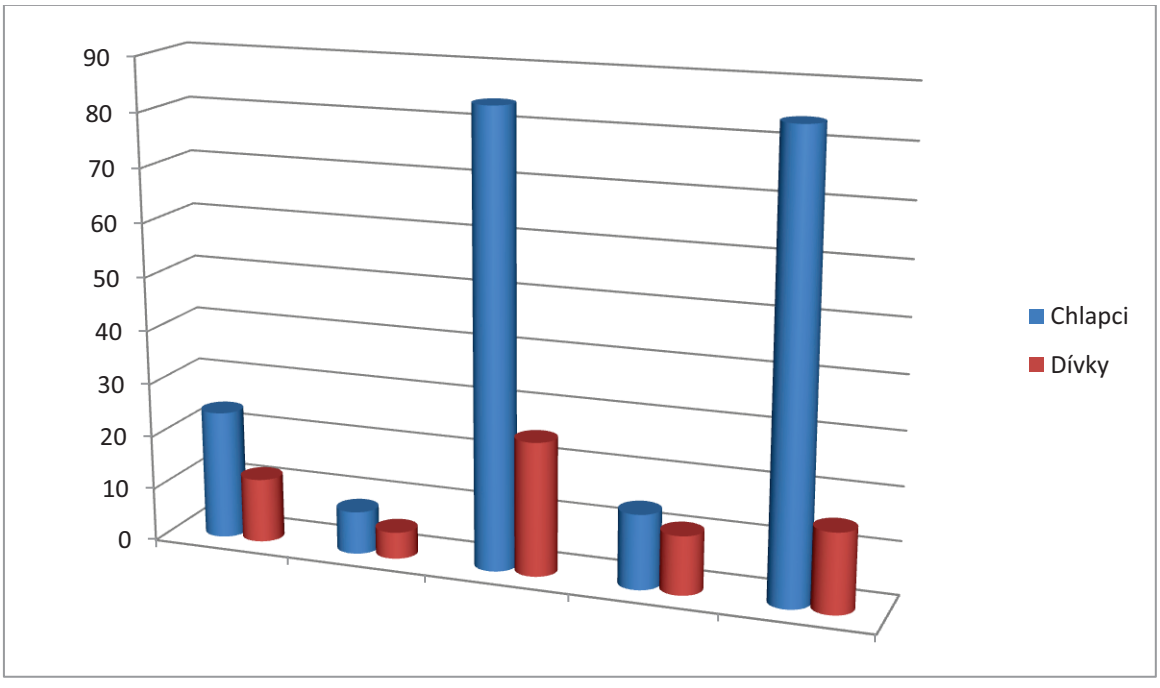

Graf č. 2 Výsledky Revezního testu – rozdíly chlapci x dívky

Test rizika poruch čtení a psaní, Zkouška znalostí předškolních dětí

Výsledky Testu rizika poruch čtení a psaní jsou sečtené body dívek a chlapců, taktéž je hodnocena Zkouška znalostí předškolních dětí jsou sečteny body dívek a chlapců. Výsledky v těchto dvou zkouškách jsou téměř totožné – v Testu rizika poruch čtení a psaní (TRPČP) získali chlapci o 3 body více než dívky, ve Zkoušce znalostí předškolních dětí (ZZPD) získali děvčata o 3 více. Z těchto výsledků vyplývá, že nejsou výraznější rozdíly mezi chlapci a dívkami.

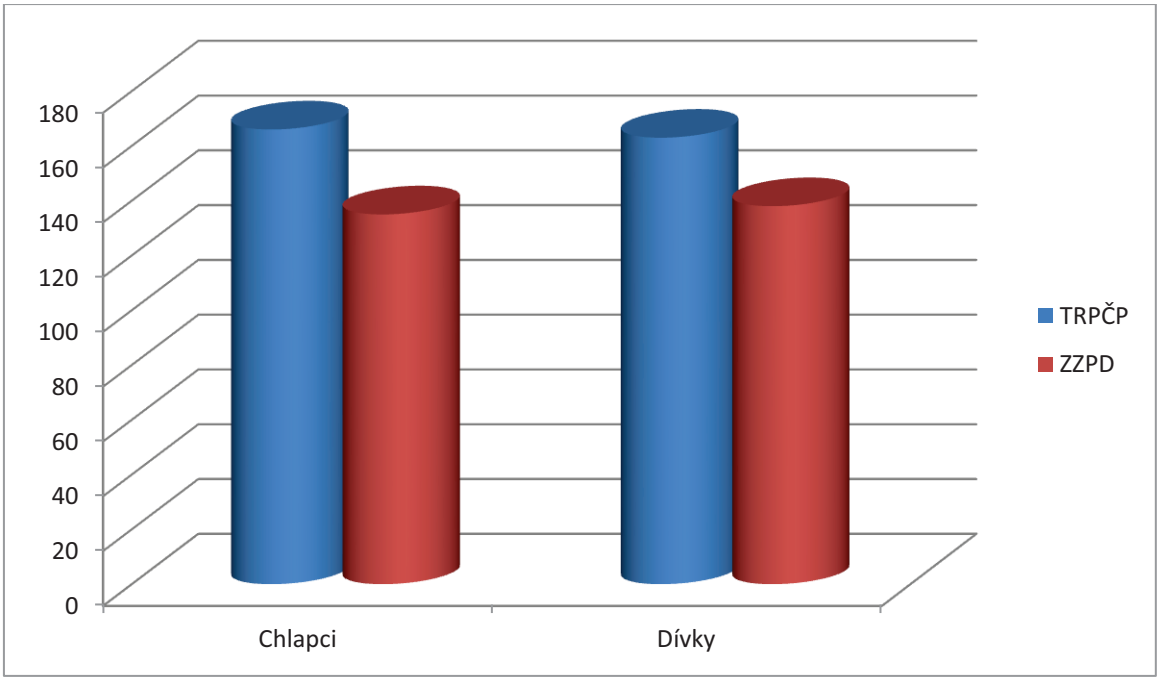

Graf č. 3 Výsledky Testu rizika čtení a psaní a Zkoušky znalostí předškolních dětí – rozdíly chlapci x dívky

Testy předškolních dovedností – grafomotorika, sluchové vnímání, předmatematické schopnosti, prostorová orientace

Tento test opět jasně ukázal lepší výsledky v grafomotorice u dívek. Obkres geometrických tvarů činil chlapcům potíže.

Sluchové vnímání je výrazně lepší u chlapců, dívky v tomto testu měly oslabení.

Matematické představy jsou u chlapců s lepším výsledkem než u dívek.

Prostorová orientace je téměř vyrovnaná – o jeden bod mají dívky lepší výsledek.

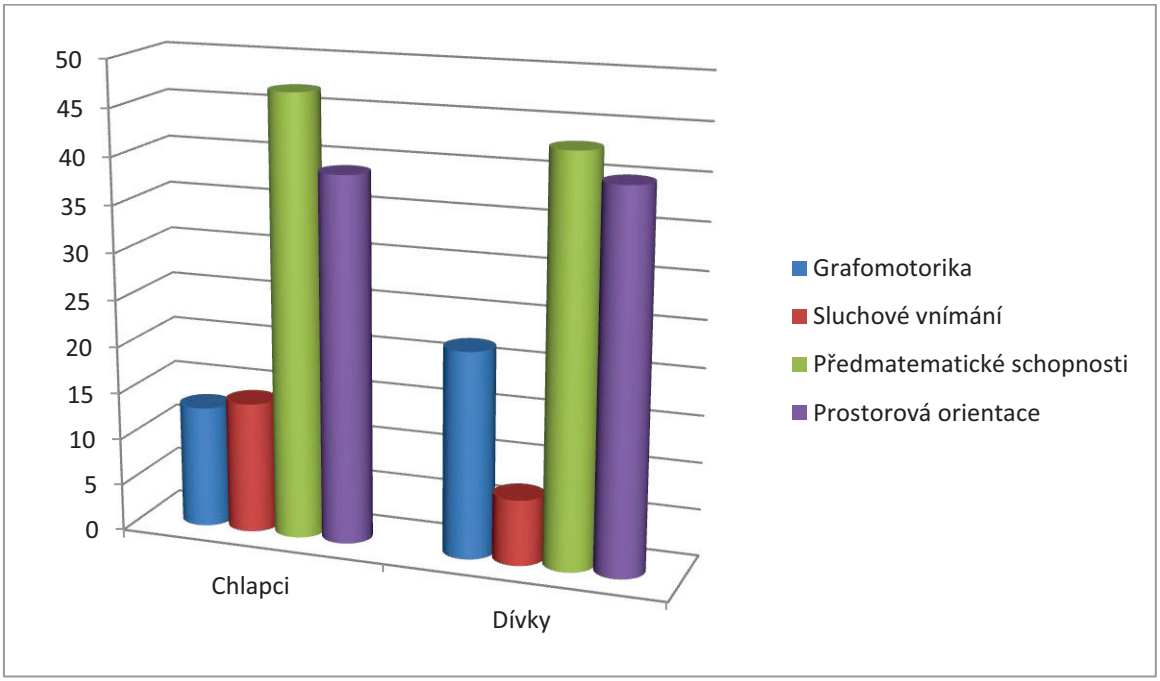

Graf č. 4 Výsledky Testu předškolních dovedností – rozdíly chlapci x dívky

ZÁVĚR

Na základě teoretických poznatků o specifických poruchách učení, ale i vlastních praktických zkušeností s těmito poruchami, považuji za velmi zásadní zabývat se v souvislosti s touto problematikou hlavně prevencí.

Děti s již diagnostikovanou poruchou učení mají často i sociální a emocionální problémy. Jejich handicap není spojen „jen“ s tím, že se hůře učí číst, psát nebo počítat, ale v jejich neprospěch pracují i dílčí neúspěchy s tímto spojené. Děti jsou pak frustrované, nešťastné, bez motivace k dalšímu učení a školu si „protrpí“.

Cílem této práce bylo zjistit, jaké jsou dílčí deficity u předškolních dětí v MŠ Větrov. Drobná výzkumná sonda ukázala, že děti mají deficity hlavně po grafomotorické stránce. Předškolní dítě má mít nacvičený a hlavně zafixovaný správný špetkový úchop, který ho provází po celý dlouhý život a může velmi ovlivnit jeho studium. Děti ruka bolí po krátkém psacím výkonu, jsou křečovité, neuvolněné. V dnešní době již existuje mnoho zajímavých publikací a cvičení na rozvoj grafomotoriky. I obchodní trh reaguje na tuto problematiku a k dispozici nabízí mnoho zajímavých psacích materiálů, dokonce jsou rozdělené pro praváky a leváky.

V mateřských školách by měl probíhat cílený nácvik grafomotoriky a samozřejmě všech dílčích funkcí, které jsou pro prevenci SPU důležité a o kterých pojednává teoretická i praktická část této práce.

Je zřejmé a mnoho výzkumů to v dnešní době již dokládá, že cílená prevence v předškolním období může velmi ovlivnit budoucí vzdělávací proces dětí – žáků.

Jak již Jan Ámos Komenský kdysi dávno a velmi nadčasově řekl

„na dobrém začátku všechno záleží“.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BEDNÁŘOVÁ,J.,ŠMARDOVÁ,V. .*Diagnostika dítěte v předškolním věku*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ,V. *Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní.* Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-0977-1.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ,V. *Školní zralost.* Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2569-4.

BOGDANOWICZ.M,SWIERKOSZOVÁ,J. *Metoda dobrého startu.* Ostrava:Kasimo, 1998. ISBN 80-902497-0-1

COGNET,G. *Dětská kresba jako diagnostický nástroj.* Praha:Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0499-2.

DISMAN,M. *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha:Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7

DOLEŽALOVÁ,J. *Rozvoj grafomotoriky v projektech.* Praha:Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-693-3.

EDELSBERGER, L., A KOLEKTIV. *Defektologický slovník*, Praha: SPN, 1984.

HARTL,P,. HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HENDL,J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2

HEYROVSKÁ,Y.,HRBKOVÁ,H.,MAŠKOVÁ,I. *Nebojte se psaní.* Praha:DYS-centrum, 2004.

JUCOVIČOVÁ,D.,ŽÁČKOVÁ,H. *Reedukace specifických poruch učení u dětí.* Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0645-3.

KLENKOVÁ,J.,KOLBÁBKOVÁ,H. *Diagnostika předškoláka*. Brno: MC, 2003.

KOCUROVÁ,M. *Komunikační kompetence jako téma inkluzivní školy*. Dobrá Voda:Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-23-6

KOLLÁRIKOVÁ,Z.,PUPALA,B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha:Portál, 2012.ISBN 978-80-7367-828-9.

KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Nakladatel Fr.A. Urbánek, 1884.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky.* Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3

KUTÁLKOVÁ,D. *První třídou bez problémů.*.Praha:Makropulos,2000. ISBN 80-86003-36-1.

LANGMEIER, J.,KREJČÍŘOVÁ,D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

LOOSE,A.C.,PIEKERT,N.,DIENER,G. *Grafomotorika pro děti předškolního věku.* Praha:Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-883-8.

MATĚJČEK,Z. *Dyslexie.* Jinočany: H&H, 1995. ISBN 80-85788-27-X

MATĚJČEK,Z., ŽLAB,Z. *Zkouška laterality.* Bratislava: Psychodiagnostika**MICHALOVÁ,Z.** *HYPO.* Beroun:PPPP Beroun, 2002.

MLČÁKOVÁ,R. *Grafomotorika a počáteční psaní.* Praha:Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2630-4.

MOUSSOVÁ,Z.,H.,DUPLINSKÝ,J. a kol. *Diagnostika Pedagogickopsychologické poradenství II.* Praha:Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-7290-101-X.

PIPEKOVÁ,J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky.* Brno:Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6.

POKORNÁ, V. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení.* Praha: Portál. 2011. ISBN 978-80-7367-931-6.

POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování.* Praha: Portál. 2010. ISBN 978-80-7367-817-3.

PRŮCHA,J.,WALTEROVÁ, E.,MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-l.

PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální pedagogice*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-157-7.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem.* Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5

ŘÍČAN,P.,KREJČÍŘOVÁ,D. a kol. *Dětská klinická psychologie*. Praha:Grada Publishing, 2006.ISBN 978-80-247-1049-5.

SINDELAROVÁ,B. *Předcházíme poruchám učení.* Praha:Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0405-3.

SVOBODA,M.,KREJČÍŘOVÁ,D.,VÁGNEROVÁ,M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha:Portál,2001.ISBN 80-7178-545-8.

ŠULOVÁ, L. *Diagnostika školní zralosti*. Praha:Raabe, 2012 ISBN 978-80-87553-52-7.

ŠVANCAROVÁ,D.,KUCHARSKÁ,A. *Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky.* Praha: Scientia.

TĚTHALOVÁ,M. *Jaký je smysl předškolního vzdělávání? Celkový rozvoj dítěte.* Informatorium 3-8 Praha: Portál, 4.1.2012, č.1. ISSN 1210-7501

VÁGNEROVÁ,M.,KLÉGROVÁ,J. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících.* Praha:Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1538-7

VÁGNEROVÁ,M. *Psychologie školního dítěte*. Praha:Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-487-X.

VÁGNEROVÁ,M. *Vývojová psychologie*.Praha:Karolinum,2000. ISBN 80-7178-308-0.

ZELINKOVÁ, O. *Dyslexie v předškolním věku?*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0194-6.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

KUPROG CZ. *KUPROG.* [online] © 2009 [cit. 2015-01-12]. Dostupné z: http://www.kuprog.cz/

OS PRODYS. *Prodys.* [online] © [cit. 2015-01-12] Dostupné z: http://www.prodys-bubenickova.cz/kurzy.htm

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Špetkový úchop 43

Seznam grafů

Graf 1: Výsledky Orientačního testu školní zralosti – rozdíly chlapci x dívky . 75
Graf 2: Výsledky Reverzního testu – rozdíly chlapci x dívky 75
Graf 3: Výsledky Testu rizika čtení a psaní a Zkoušky znalostí předškolních dětí – rozdíly chlapci x dívky …… 76
Graf 4: Výsledky Testu předškolních dovedností – rozdíly chlapci x dívky 77

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výsledky testů chlapce A 39
Tabulka 2: Výsledky testů chlapce B 40
Tabulka 3: Výsledky testů chlapce C 53
Tabulka 4: Výsledky testů chlapce D 53
Tabulka 5: Výsledky testů chlapce E 53
Tabulka 6: Výsledky testů dívky F 53
Tabulka 7: Výsledky testů dívky G 53
Tabulka 8: Výsledky testů dívky H 53
Tabulka 9: Výsledky testů dívky I 53
Tabulka 10: Výsledky testů dívky J 53
Tabulka 11: Věk respondentů 73
Tabulka 12: Lateralita 73

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Reverzní Edfeldtův test I
Příloha B – Test školní zralosti – III
Příloha C – Test rizika poruch čtení a psaní VI
Příloha D – Zkouška znalostí předškolních dětí XI
Příloha E – Test grafomotoriky - geometrické tvary XI
Příloha F –Ukázky vypracovaných testů školní zralosti XI

PŘÍLOHY

Příloha A – Edfeldtův Reverzní test

T – 1/1970
2. EXPERIMENT. VYDANIE

REVERZNÝ TEST

AKE W. EDFELDT

PRIEZVISKO A MENO PŘÍJMENÍ A JMÉNO			DÁTUM NAR. DATUM NAR.	VEK VĚK
BYDLISKO BYDLIŠTĚ			DÁTUM VYŠETR. DATUM VYŠETŘ.	
HS	CHYBY	ČAS	VS	
POZNÁMKY				

PRÍKLADY – PŘÍKLADY

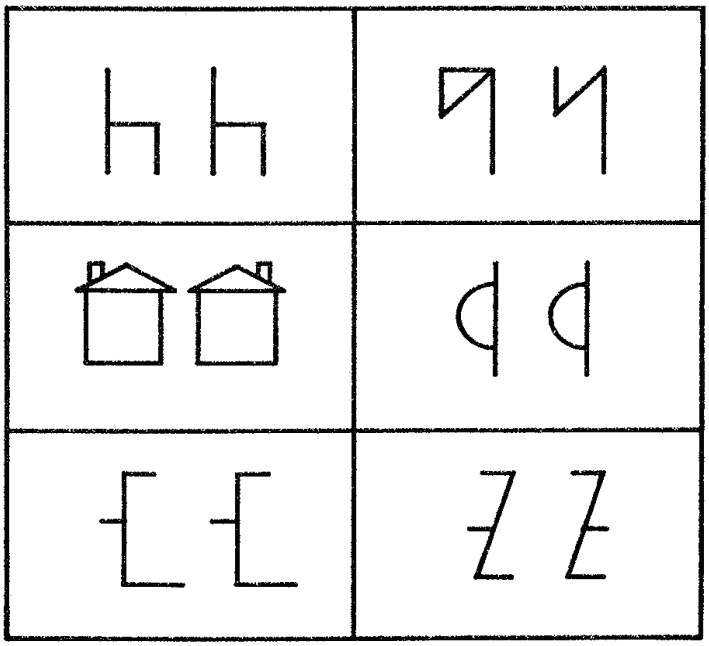

© SKANDINAVISKA TESTFÖRLAGET, STOCKHOLM
© PSYCHODIAGNOSTICKÉ A DIDAKTICKÉ TESTY, N.P. BRATISLAVA

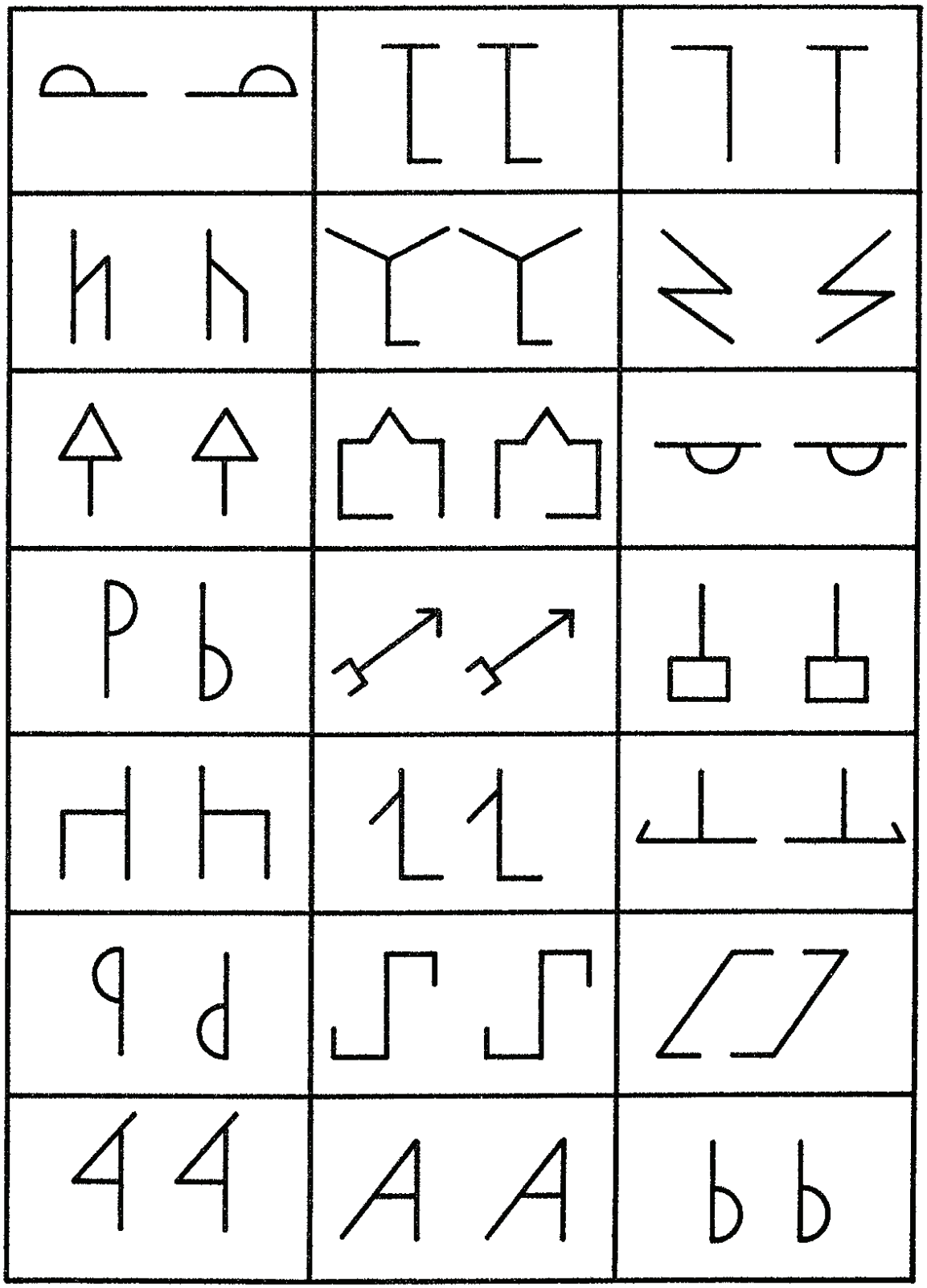

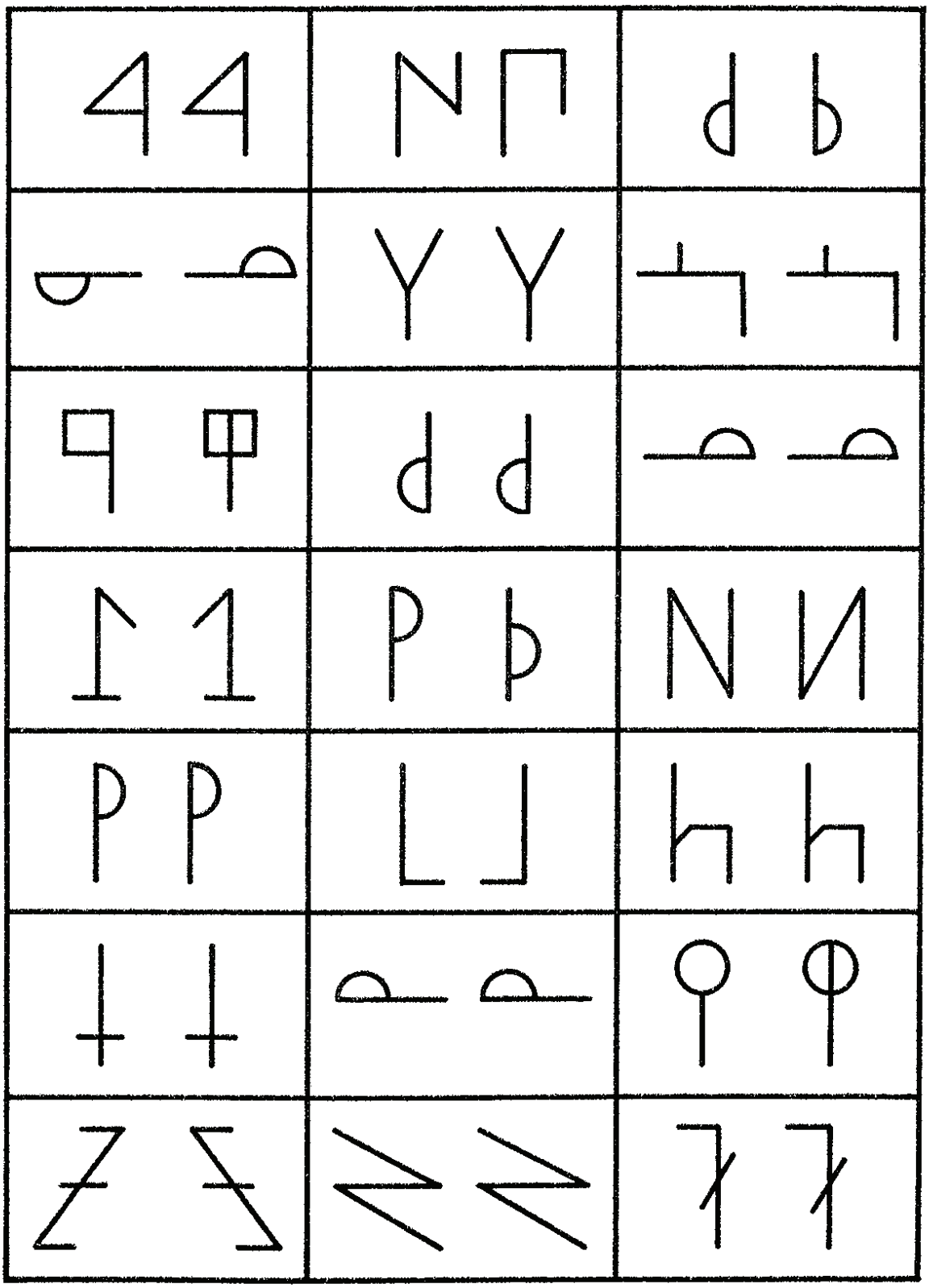

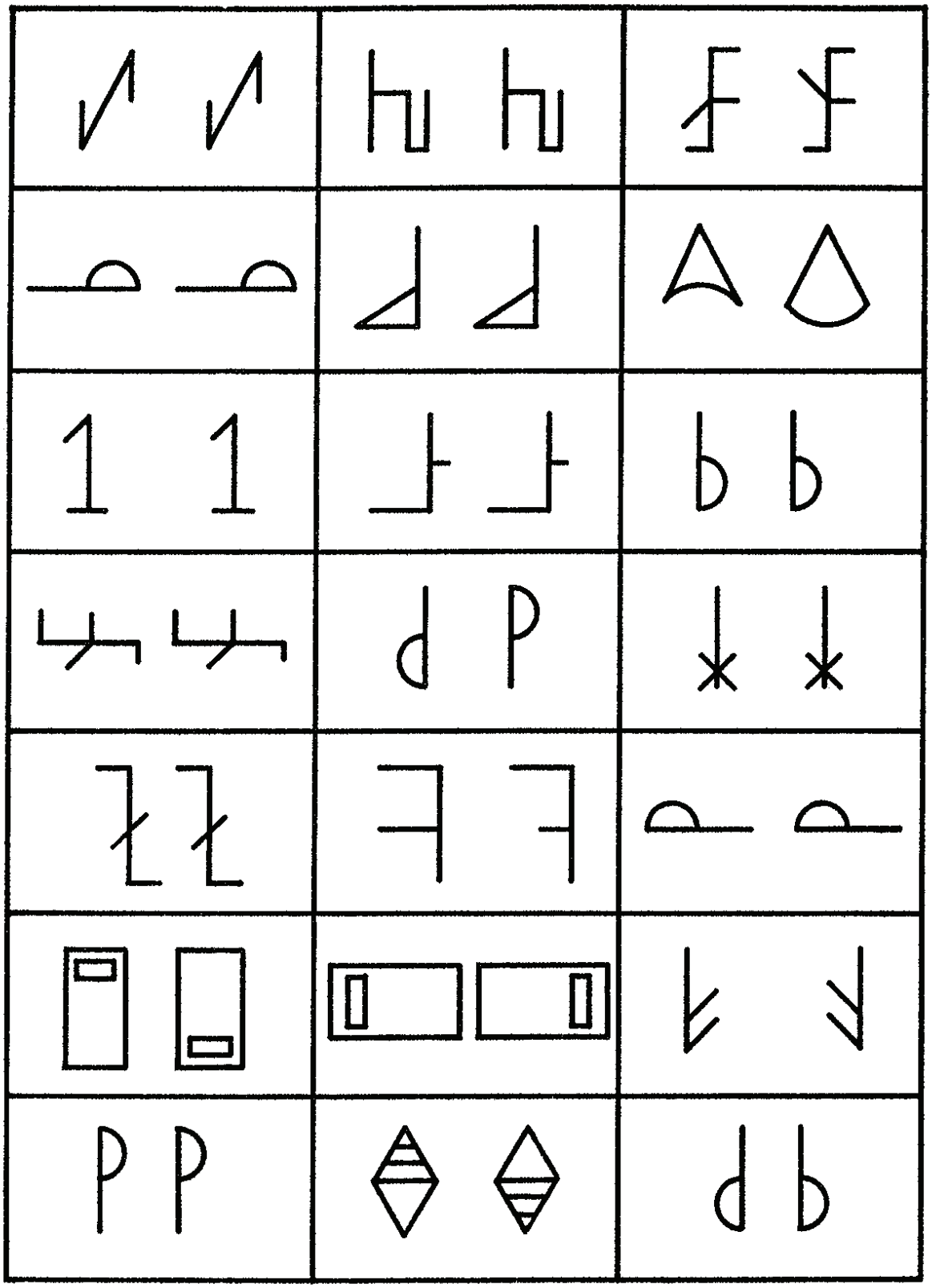

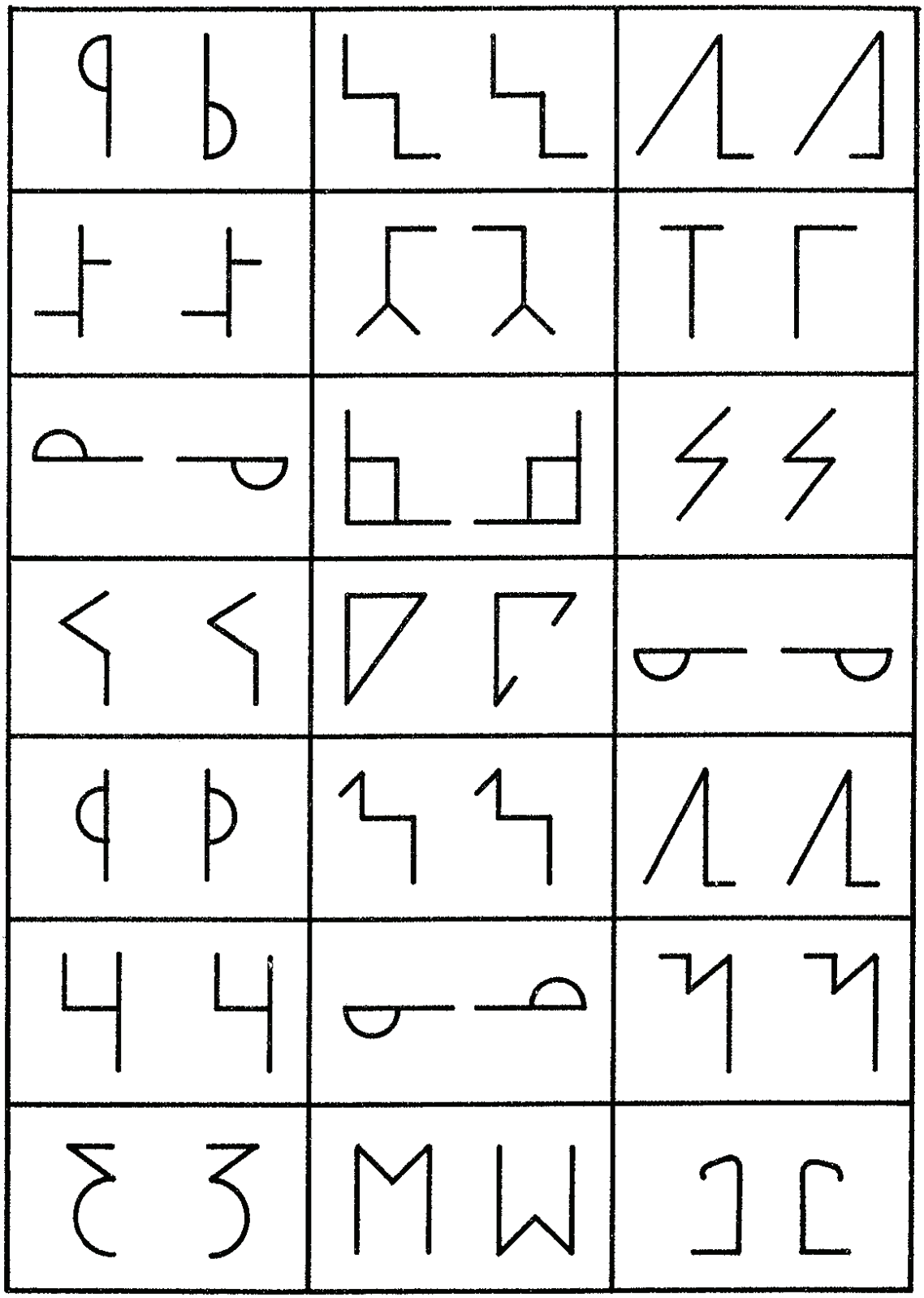

Příloha B – Orientační test školní zralosti

T—33/

TZ Forma B

ORIENTAČNÍ TEST ŠKOLNÍ ZRALOSTI*
ORIENTAČNÝ TEST ŠKOLSKEJ ZRELOSTI

Příjmení a jméno dítěte: Priezvisko a meno dieťaťa:		
Datum narození: Dátum narodenia:	Věk: r. m. Vek: r. m.	Datum vyšetření: Dátum vyšetrenia:
Adresa rodičů: Adresa rodičov:		

1. Tady nakresli nějakého pána tak, jak to umíš.

1. Sem nakresli nejakého pána tak, ako to vieš.

2. Podívej se, tady je něco napsáno. Ty ses ještě psát neučil(a), ale zkus, jestli bys to taky uměl(a). Hezky se dívej, jak je to napsáno a tadyhle vedle na to prázdné místo to tak napiš.

2. Pozri sa, tu je niečo napísané. Ty si sa ešte neučil(a) písať, ale skús, či by si to tiež vedel(a). Dobre sa pozri, ako je to napísané, a tu vedľa, na to prázdne miesto, to tak napíš.

3. Tady jsou takové puntíky. Zkus to tadyhle vedle nakreslit zrovna tak.

3. Tu sú také bodky. Skús to tu vedľa nakresliť takisto.

© PSYCHODIAGNOSTIKA, spoločnosť s r.o., Bratislava

* Instrukce viz v: Jirásek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1968
Inštrukcie pozri v: Jirásek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1968

Příloha C - Test rizika poruch čtení a psaní

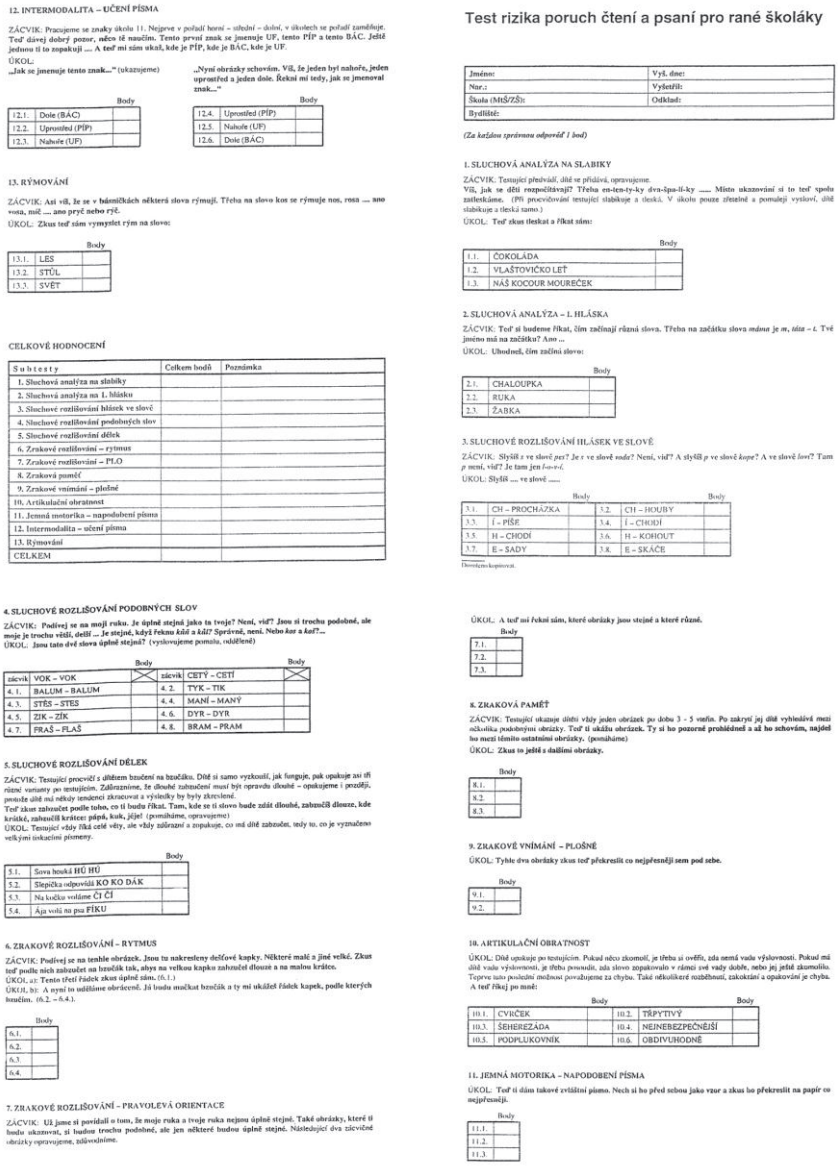

12. INTERMODALITA – UČENÍ PÍSMA

ZÁCVIK: Pracujeme se znaky školu 11. Nejprve v pořadí horní – střední – dolní, v úkolech se pořadí zaměňuje. Teď dávej dobrý pozor, něco tě naučím. Tento první znak se jmenuje UF, tento PÍP a tento BÁC. Ještě jednou tí to zopakuji .... A teď mi sám ukaž, kde je PÍP, kde je BÁC, kde je UF.

ÚKOL:

„Jak se jmenuje tento znak..." (ukazujeme)

„Nyní obrázky schovám. Víš, že jeden byl nahoře, jeden uprostřed a jeden dole. Řekni mi tedy, jak se jmenoval znak..."

		Body
12.1.	Dole (BÁC)	
12.2.	Uprostřed (PÍP)	
12.3.	Nahoře (UF)	

		Body
12.4.	Uprostřed (PÍP)	
12.5.	Nahoře (UF)	
12.6.	Dole (BÁC)	

13. RÝMOVÁNÍ

ZÁCVIK: Asi víš, že se v básničkách některá slova rýmují. Třeba na slova kos se rýmuje nos, rosa ... ano vosa, mlč ... ano pryč nebo ryč.

ÚKOL: Zkus teď sám vymyslet rým na slovo:

		Body
13.1.	LES	
13.2.	STŮL	
13.3.	SVĚT	

CELKOVÉ HODNOCENÍ

Subtesty	Celkem bodů	Poznámka
1. Sluchová analýza na slabiky		
2. Sluchová analýza na 1. hlásku		
3. Sluchové rozlišování hlásek ve slově		
4. Sluchové rozlišování podobných slov		
5. Sluchové rozlišování délek		
6. Zrakové rozlišování – rytmus		
7. Zrakové rozlišování – PLO		
8. Zraková paměť		
9. Zrakové vnímání – plošně		
10. Artikulační obratnost		
11. Jemná motorika – napodobení písma		
12. Intermodalita – učení písma		
13. Rýmování		
CELKEM		

4. SLUCHOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ PODOBNÝCH SLOV

ZÁCVIK: Podívej se na moji ruku. Je úplně stejná jako ta tvoje? Není, viď? Jsou si trochu podobné, ale moje je trochu větší, delší ... Je stejné, když řeknu kůň a káť? Správně, není. Nebo kar a kař?...

ÚKOL: Jsou tato dvě slova úplně stejná? (vyslovujeme pomalu, odděleně)

		Body			Body
zácvik	VOK – VOK		zácvik	CETÝ – CETÍ	
4. 1.	BALUM – BALUM		4. 2.	TYK – TIK	
4. 3.	STĚS – STES		4. 4.	MANÍ – MANÝ	
4. 5.	ZIK – ZÍK		4. 6.	DYR – DYR	
4. 7.	FRAŠ – FLAŠ		4. 8.	BRAM – PRAM	

5. SLUCHOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ DÉLEK

ZÁCVIK: Testující procvičí s dítětem bzučení na bzučítku. Dítě si samo vyzkouší, jak funguje, pak upakuje asi tři různé varianty po testujícím. Zdůrazníme, že dlouhé zabzučení musí být opravdu dlouhé – opakujeme i později, protože dítě má někdy tendenci zkracovat a výsledky by byly zkreslené.

Teď zkus zabzučet podle toho, co ti budu říkat. Tam, kde se ti slovo bude zdát dlouhé, zabzučíš dlouze, kde krátké, zabzučíš krátce: **pápá, kuk, jéjé!** (zpomalujeme, opravujeme)

ÚKOL: Testující vždy říká celé věty, ale vždy zdůrazní a zopakuje, co má dítě zabzučet, tedy to, co je vyznačeno velkými tiskacími písmeny.

		Body
5.1.	Sova houká HÚ HÚ	
5.2.	Slepička odpovídá KO KO DÁK	
5.3.	Na kočku voláme Č Č	
5.4.	Ája volá na psa FÍKU	

6. ZRAKOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ – RYTMUS

ZÁCVIK: Podívej se na tenhle obrázek. Jsou tu nakresleny dešťové kapky. Některé malé a jiné velké. Zkus teď podle nich zabzučet na bzučítk tak, abys na velkou kapku zabzučel dlouze a na malou krátce.

ÚKOL, a): Tento třetí řádek zkus úplně sám. (6.1.)

ÚKOL, b): A nyní to uděláme obráceně. Já budu mačkat bzučítk a ty mi ukážeš řádek kapek, podle kterých bzučím. (6.2. – 6.4.).

		Body
6.1.		
6.2.		
6.3.		
6.4.		

7. ZRAKOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ – PRAVOLEVÁ ORIENTACE

ZÁCVIK: Už jsme si povídali o tom, že moje ruka a tvoje ruka nejsou úplně stejné. Také obrázky, které ti budu ukazovat, si budou trochu podobné, ale jen některé budou úplně stejné. Následující dva zácviče obrázky opravujeme, tělovýchovné.

Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky

Jméno:	Vyš. dne:
Nar.:	Vyšetřil:
Škola (MŠ/ZŠ):	Odklad:
Bydliště:	

(Za každou správnou odpověď 1 bod)

1. SLUCHOVÁ ANALÝZA NA SLABIKY

ZÁCVIK: Testující předvádí, dítě se přidává, opravujeme.

Víš, jak se dělí rozpočítávají? Třeba en-ten-ty-ky dva-čtyr-lí-ky ..... Místo ukazování si to teď spolu zatleskáme. (Při procvičování testující slabikuje a tleská. V úkolu pouze zřetelně a pomalejí vyslovuí, dítě slabikuje a tleská samo.)

ÚKOL: Teď zkus tleskat a říkat nám:

		Body
1.1.	ČOKOLÁDA	
1.2.	VLAŠTOVIČKO LEŤ	
1.3.	NAŠ KOCOUR MOUREČEK	

2. SLUCHOVÁ ANALÝZA – 1. HLÁSKA

ZÁCVIK: Teď si budeme říkat, čím začínají různá slova. Třeba na začátku slova *máma* je *m*, *táta* – *t*. Tvé jméno má na začátku? Ano ...

ÚKOL: Uhodneš, čím začíná slovo:

		Body
2.1.	CHALOUPKA	
2.2.	RUKA	
2.3.	ŽÁBKA	

3. SLUCHOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ HLÁSEK VE SLOVĚ

ZÁCVIK: Slyšíš *s* ve slově *pes*? Je *s* ve slově *vosa*? Není, viď? A slyšíš *p* ve slově *kopa*? A ve slově *lov*? Tam *p* není, viď? Je tam jen *l-o-v-í*.

ÚKOL: Slyšíš .... ve slově .....

		Body			Body
3.1.	CH – PROCHÁZKA		3.2.	CH – HOUBY	
3.3.	Í – PÍŠE		3.4.	Í – CHODÍ	
3.5.	H – CHODÍ		3.6.	H – KOHOUT	
3.7.	E – SADY		3.8.	E – SKÁČE	

Dovoleno kopírovat.

ÚKOL: A teď mi řekni sám, které obrázky jsou stejné a které různé.

	Body
7.1.	
7.2.	
7.3.	

8. ZRAKOVÁ PAMĚŤ

ZÁCVIK: Testující ukazuje dítěti vždy jeden obrázek po dobu 3 - 5 vteřin. Po zakrytí jej dítě vyhledává mezi několika podobnými obrázky. Teď ti ukážu obrázek. Ty si ho pozorně prohlédneš a až ho schovám, najdeš ho mezi těmito ostatními obrázky. (pomáháme)

ÚKOL: Zkus to ještě s dalšími obrázky.

	Body
8.1.	
8.2.	
8.3.	

9. ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ – PLOŠNĚ

ÚKOL: Tyhle dva obrázky zkus teď překreslit co nejpřesněji sem pod sebe.

	Body
9.1.	
9.2.	

10. ARTIKULAČNÍ OBRATNOST

ÚKOL: Dítě opakuje po testujícím. Pokud něco zkomolí, je třeba si ověřit, zda nemá vadu výslovnosti. Pokud má dítě vadu výslovnosti, je třeba posoudit, zda slovo zopakovalo v rámci své vady úplně, nebo jej ještě zkomolilo. Teprve toto poslední možnost považujeme za chybu. Také několikeré rozběhnutí, zakoktání a opakování je chyba. A teď říkej po mně:

		Body			Body
10.1.	CVRČEK		10.2.	TŘPYTIVÝ	
10.3.	ŠEHEREZÁDA		10.4.	NEJNEBEZPEČNĚJŠÍ	
10.5.	PODPLUKOVNÍK		10.6.	OBDIVUHODNĚ	

11. JEMNÁ MOTORIKA – NAPODOBENÍ PÍSMA

ÚKOL: Teď ti dám takové zvláštní písmo. Nech si ho před sebou jako vzor a zkus ho překreslit na papír co nejpřesněji.

	Body
11.1.	
11.2.	
11.3.	

Příloha D – Zkouška znalostí předškolních dětí

T-138/čes.

T e s t o v ý s e š i t

Zkouška znalostí předškolních dětí

Správná odpověď, t.j. každé plus (+), znamená jeden bod. Nesprávnou odpověď skórujeme mínus (-). Součet bodů ze všech deseti oddílů dává konečný bodový výsledek zkoušky.

Otázky jsou kladeny tak, aby odpověď byla pokud možno jednoznačná. Jestliže si dítě nemůže vzpomenout na správný výraz, ale dovede to, co má na mysli a co je správnou odpovědí, vyjádřit opisem nebo jinak naznačit, skórujeme jako plus. Jakoukoliv nesprávnou odpověď hodnotíme mínus - dítě neopravujeme, nesnažíme se přivést je k správnému řešení, "nenapovídáme" mu atd.

Jméno dítěte: ..... Dat. nar.: .....

Věk: ..... Dat.vyš.: .....

Zkoušku uvedeme asi takto: "Budeme si říkat takové zajímavé věci ze života. Já se budu ptát - a ty mi vždycky řekneš, co o tom víš nebo na co si vzpomeneš".

Na to dáme první otázku, která ještě nepatří do zkoušky a kterou ovšem nehodnotíme: "Napřed mi řekni, jak se ty jmenuješ křestním jménem." (Říká-li dítě své příjmení, upozorníme je, že chceme znát "křestní jméno" - jako třeba Milan, Pavel, Dana apod.).

Pak už plynule navážeme první otázkou zkoušky.

© Psychodiagnostické a didaktické testy, n.p., Bratislava

I. Společenské zařazení

1. A jak se jmenuje křestním jménem tvoje maminka? (nemá-li dítě maminku, tedy tatínek, nebo ten u koho dítě bydlí).
2. Jaké barvy má naše vlajka?
3. Které je největší město u nás - v naší republice?
4. Jak se jmenuje náš pan prezident?

Celkem budů:

II. Počet

1. Kolik kol má trojkolka?
2. Kolik prstů je na jedné ruce?
3. A kolik je jich na obou rukou?
4. Kolik dnů je v týdnu (od neděle do neděle)

Celkem budů:

III. Čas

1. Který den přijde po neděli?
2. Který den přijde po sobotě?
3. V které roční době jsou vánoce? (neví-li dítě, co jsou čtyři roční období, vyjmenujeme mu je v tomto pořadí: podzim, zima, jaro, léto).
4. Kolik je hodin v poledne?

Celkem bodů:

IV. Hry a sport

1. Co potřebujeme, když chceme šít na panenku? (stačí, když dítě vyjmenuje: jehlu a nit).
2. Co si vezmou děti na nohy, když chtějí hrát na ledě hokej?
3. Jak se jmenuje při kopané ten, kdo hlídá, aby nedostali gól?
4. Jak se jmenuje to, co vystřelujeme lukem?

Celkem budů:

V. Pohádky

1. Jak se jmenovali ti tři v pohádce? Jeden byl Dlouhý, druhý Široký a ten třetí? ...
2. U koho žil Smolíček Pacholíček?
3. Jak se jmenují ty dvě loutky? Jeden je Hurvínek a ta druhá? ...
4. Když začíná divadlo, co se musí rozhrnout nebo vytáhnout, abychom viděli na jeviště?

Celkem bodů:

VI. Zvířata

1. Proč lidé chovají včely?
2. Které zvíře nám dává vlnu?
3. Jak se říká tomu, co má jelen na hlavě? (Správná odpověď je "parohy")
4. Čím se živí pavouci? (Co žerou, co chytají?)

Celkem bodů:

VII. Rostliny

1. Co se musí zasít do země, aby nám vyrostly květiny?
2. Jak se jmenuje ta část stromu , která roste pod zemí?
3. Jak se jmenují ty houby, kterými bychom se mohli otrávit?
4. Která rostlina nás může popálit?

Celkem bodů:

VIII. Domácnost

1. Když oloupeme vajíčko, tak ve vnitřku je bílek - a co ještě?
2. Z čeho se dělají knedlíky? (Ve výčtu nesmí chybět "mouka" nebo "brambory" - může chyběť mléko, voda, tuk a pod.)
3. Co potřebuje maminka nebo babička, když plete svetr? ("Vlnu a jehlice" či jinak vyjádřeno, že potřebuje materiál a nástroj.)
4. Co dáváme žrát králíkům? (trávu - nebo cokoliv jiného, co se skutečně králíkům dává.)

Celkem bodů:

IX. Nástroje

1. Na co potřebujeme kosu?
2. Dřevo se řeže pilou - a čím se štípe?
3. Čím se tatínek holí, aby neměl vousy? (Čím se muži holí?) (břitva, žiletka, strojek, elektrický strojek aj.)
4. Čím chytají rybáři ryby? (na udici, do sítě apod.)

Celkem bodů:

X. Zaměstnání

1. Ke komu si chodíme dát ostříhat vlasy?
2. Kdo nosí dopisy do domu?
3. A kde se kupují cigarety? (U venkovských dětí se připouští "v krámě", "samoobsluze")
4. Jak to musíme udělat, když chceme poslat peníze někomu, kdo bydlí hodně daleko - v nějakém jiném městě (jiné vesnici), kam mu to nemůžeme denést. (Správná odpověď vyjadřuje, že se na tom nějak účastní pošta - ale připouští se i "pošleme je složenkou" nebo jiné obdobné vyjádření.)

Celkem bodů:

Celkový skór ze všech 10 oddílů:

..... bodů

Vyšetřil: .....
podpis

Příloha E – Test grafomotoriky - geometrické tvary

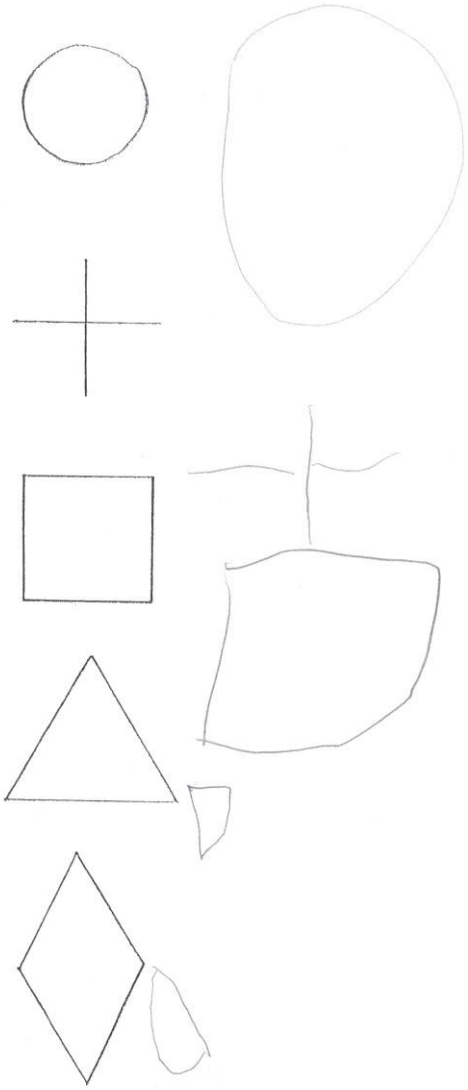

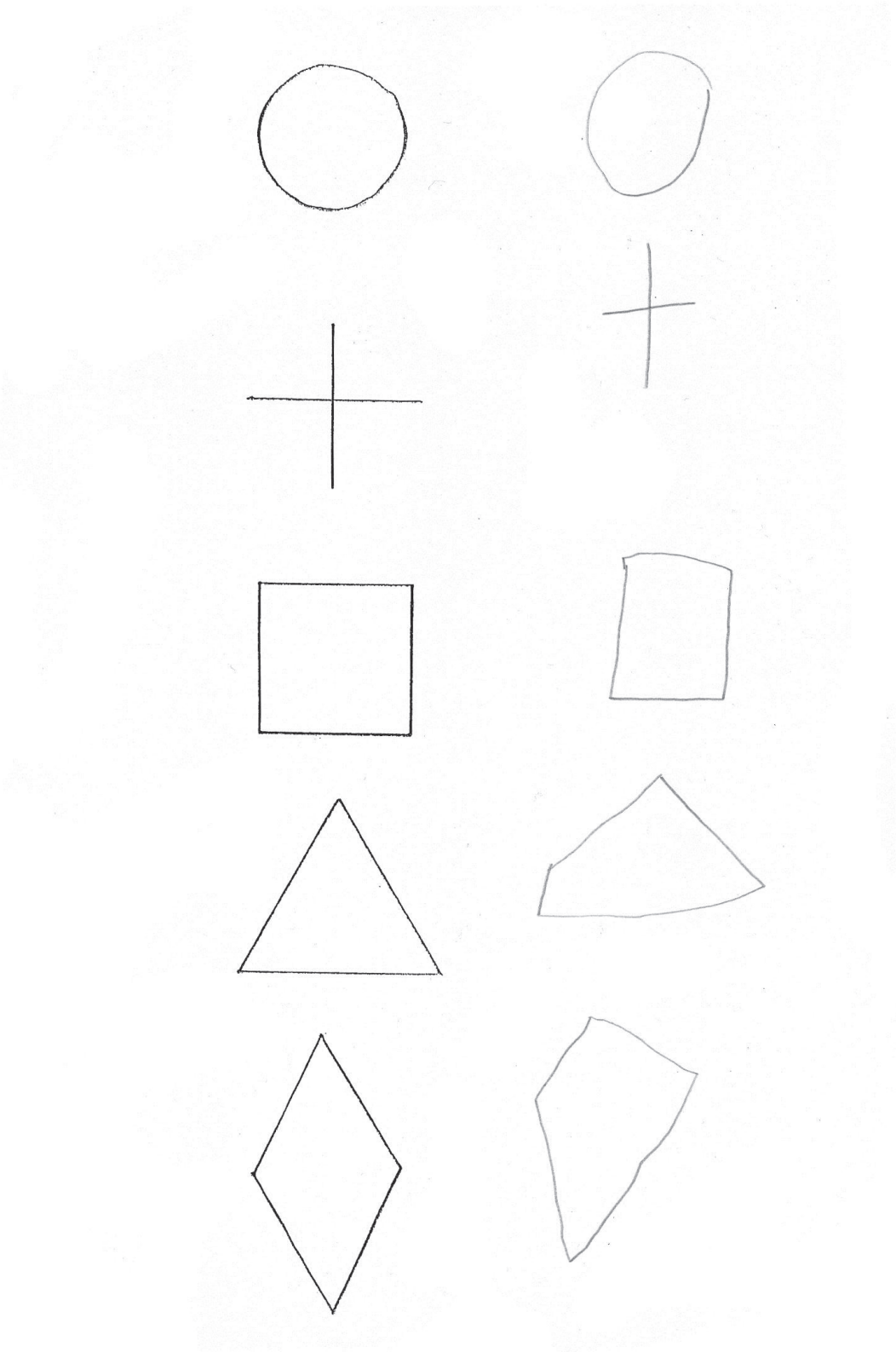

Příloha F – Ukázky vypracovaných testů školní zralosti

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Renata Horáčková

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Predikce a prevence specifických poruch učení v předškolním věku se zaměřením na oblast grafomotoriky

Rok: 2015

Počet stran bez příloh: 69

Celkový počet stran příloh: 14

Počet titulů české literatury a pramenů: 42

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.